

MĚSÍČNÍ BULLETIN ANALYTICKÉHO ODBORU ÚSTAVNÍHO SOUDU

DUBEN 2024

OBSAH · ABSTRAKTY

PLENÁRNÍ NÁLEZY	<ul style="list-style-type: none">• Zásady slušnosti a Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví 4
TRESTNÍ PRÁVO	<p>Vazba</p> <ul style="list-style-type: none">• Náležité odůvodnění rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě a doktrína zesílených důvodů 6• Povinnost soudu vypořádat se s námitkami obžalovaného v řízení o propuštění z vazby 7 <p>Vězenství</p> <ul style="list-style-type: none">• Uznání a výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice 9• Zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění v souvislosti s dřívější trestnou činností 11• Započítání povinnosti zdržovat se v obydlí do výkonu trestu odnětí svobody 13 <p>Právo na obhajobu</p> <ul style="list-style-type: none">• Podmínky pro nepřiznání bezplatné obhajoby nemajetnému obviněnému 15 <p>Zajištění nemovitosti</p> <ul style="list-style-type: none">• Nepřiměřenost trvání zajištění nemovitostí v trestním řízení 17 <p>Trestní proces</p> <ul style="list-style-type: none">• Počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení v trestním řízení 19• Rozhodnutí bez přihlídnutí k doplněnému odůvodnění blanketní stížnosti 20• Právo poškozeného vyjádřit se k dovolání obviněného proti výroku o náhradě škody 21• Nepřiznání náhrady škody poškozeným v trestním řízení 23 <p>Cizinecké právo</p> <ul style="list-style-type: none">• Upuštění od výkonu trestu vyhoštění v kontextu nové právní úpravy 25
OBČANSKÉ PRÁVO	<p>Rodinné právo</p> <ul style="list-style-type: none">• Změna rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření z hlediska náležitého odůvodnění 27• Zjišťování názoru nezletilého a právo vyjádřit se při změně dosavadního uspořádání péče o dítě 29• Odporovatelnost právních úkonů dlužníka v rozsahu dávek výživného splatných po dni rozhodnutí soudu o odpůrčí žalobě 31 <p>Civilní proces</p> <ul style="list-style-type: none">• Rovnost účastníků řízení v souvislosti s doručením doplňujícího odůvodnění blanketní stížnosti 33• Vztah kompenzace za zákonná břemena týkající se vodních děl podle vodního zákona a soukromoprávních ujednání dle občanského zákoníku 34
SPRÁVNÍ PRÁVO	<ul style="list-style-type: none">• Restituce <i>in integrum</i>; protiústavní interpretace zákona o půdě obecnými soudy 36• Projednání věci bez zbytečných průtahů 38
OSTATNÍ	<ul style="list-style-type: none">• Nezohlednění důkazních materiálů při rozhodování o osvobození od placení soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů 40• Předvídatelnost rozhodování soudů o osvobození od soudních poplatků 42• Náhrada škody (ušlý výdělek) způsobené nezákonným rozhodnutím NBÚ o odebrání bezpečnostní prověrky 44

OBSAH · ZAHRANIČNÍ ROZHODNUTÍ A ČASOPISY

ZAHRANIČNÍ ROZHODNUTÍ

Spolkový ústavní soud

- Námitky proti schválení zákona o přímých volbách 2018 (zavedení dvouprocentního prahu pro volby do Evropského parlamentu) jako nepřípustné 46
- Ustanovení o popření otcovství jsou neslučitelná s právem na rodičovskou péči 47

Ústavní tribunál Španělska

- Vydávání osob na základě žádosti mimosoudního orgánu dožadujícího státu 48

Nejvyšší soud Kanady

- Soukromí IP adres vyžaduje ústavní ochranu 50

ZAHRANIČNÍ PERIODIKA

- Modern Law Review 52
- ICL Journal 52
- International Journal of Constitutional Law 53
- European Public Law 53
- Common Market Law Review 54
- Juristen Zeitung 54
- Neue Juristische Wochenschrift 54
- NJW Spezial 56
- Newsletter Menschenrechte 56
- Deutsches Verwaltungsblatt 58
- Österreichische Jurist:innenzeitung 58
- Schweizerisches Zentralblatt für Staats- und Verwaltungsrecht 59
- PAŃSTWO i PRAWO 59

Pl. ÚS 27/23

13. 3. 2024

Zamítnuto

Ronovská Kateřina

Zásady slušnosti podle § 2958 občanského zákoníku a Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví

Neurčitost ustanovení zákona může založit rozpor s principy právního státu – zejména se zásadou právní jistoty a předvídatelnosti práva – podle čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky až tehdy, nelze-li ustanovení zákona vyložit za použití standardních interpretačních metod a postupů.

Zásady slušnosti jsou nedílnou součástí § 2958 občanského zákoníku jako významového celku. Je-li soud povolán ke stanovení výše náhrady při ublížení na zdraví, je na jeho úvaze, jakým způsobem výši náhrady určí tak, aby odpovídala zásadám slušnosti a respektovala požadavek plné náhrady újmy. Musí přitom přihlížet k okolnostem konkrétního případu tak, aby věc rozumně a spravedlivě posoudil.

Ústavní soud nemůže zrušit ustanovení zákona jen z důvodu pochybností o způsobu vytvoření a využívání nezávazné interpretační pomůcky (Metodiky Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví), kterou přijal k výkladu tohoto ustanovení.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Plénium Ústavního soudu nálezem ze dne 13. března 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy zamítlo návrh Okresního soudu ve Vyškově na zrušení věty druhé § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

Narativní část

Okresní soud ve Vyškově („navrhovatel“) podal návrh na zrušení citovaného ustanovení občanského zákoníku při projednávání žaloby o zaplacení částky 117 344 Kč jako náhrady nemajetkové újmy na zdraví. Podle navrhovatele je napadené ustanovení v rozporu s ústavním pořádkem. Tuto rozpornost spatřuje ve dvou rovinách. Jelikož napadené ustanovení náhrady újmy podle zásad slušnosti není samo o sobě možné předvídatelně aplikovat, je rozporné s principem předvídatelnosti práva, právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodování – tedy principy právního státu. To je spojeno s druhou rovinou namítané protiústavnosti: vyplněním právě zmíněného ústavního nedostatku tzv. Metodikou Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví („Metodika“). Ta však nebyla podle názoru navrhovatele přijata transparentním procesním postupem. zákonodárce si musel být vědom toho, že soudy nemohou rozhodovat o náhradě újmy bez prováděcího předpisu nebo jiného podkladového materiálu, na jehož základě by soudy prováděly kvantifikaci nemajetkových újem předvídatelným způsobem. Záměrně vytvořené vakuum podle navrhovatele sloužilo pro to, aby skupina „zainteresovaných osob“ mohla vytvořit Metodiku jako středobod aplikace § 2958 občanského zákoníku.

Metodika však představuje komerční produkt, vytvořený bez zmocnění či veřejné kontroly, který obešel zákonodárce. Její závaznost plyne z hierarchického uspořádání soustavy obecných soudů. Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu ji přitom vzalo jen „na vědomí“.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud neshledal, že by napadená věta druhá § 2958 občanského zákoníku byla rozporná s ústavním pořádkem, zejména s principy předvídatelnosti práva a právní jistoty. Neurčitost ustanovení zákona může založit rozpor s principy právního státu až tehdy, nelze-li ustanovení zákona vyložit za použití standardních interpretačních postupů. Určitá míra neurčitosti při formulaci právních předpisů je přitom akceptovatelná, shledal v minulosti Evropský soud pro lidská práva.

Ústavní soud konstatoval, že zásady slušnosti představují základní požadavek pro jakékoli posuzování náhrady újmy na zdraví a jsou nedílnou součástí § 2958 občanského zákoníku jako celku. Jde o obecně formulovaný a významově široký, neurčitý právní pojem. Jeho smyslem a účelem je poskytnout obecným soudům prostor pro rozumné a spravedlivé posouzení věci v kontextu jejich individuálních okolností, za které nesou odpovědnost. Zjednodušeně řečeno, je-li soud povolán ke stanovení výše náhrady při ublížení na zdraví, je na jeho úvaze, jakým způsobem výši náhrady určí tak, aby odpovídala zásadám slušnosti a co nejvíce respektovala požadavek plné náhrady újmy.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Musí přitom přihlížet k okolnostem konkrétního případu tak, aby dosáhly rozumného a spravedlivého posouzení. Ústavní soud dlouhodobě zdůrazňuje nutnost individualizace náhrady újmy před snahou o její unifikaci.

Podobně jako v nálezu sp. zn. I. ÚS 1010/22 Ústavní soud i tentokrát připomněl, že soudy musí při práci s Metodikou – jako výkladovou pomůckou – do svých úvah promítnout její nezávazný charakter i její obsahové limity. Je tedy zjevné, že řešením problémů, které se při aplikaci § 2958 občanského zákoníku mohou objevit, není zrušení jeho věty druhé Ústavním soudem. Řešením je vhodná, důsledná a ústavně souladná interpretace a aplikace tohoto ustanovení soudy. Ústavní soud mimo jiné uvedl, že i zahraniční právní řády zakotvují pro stanovení výše náhrady újmy na zdraví pouze obecná pravidla, která jsou mnohdy ještě stručnější než „české“ řešení. V tomto kontextu pak odkázal například na § 1325 rakouského občanského zákoníku (ABGB) nebo § 253 odst. 2 německého občanského zákoníku (BGB). Jazykový výklad přitom představuje jen prvotní přiblížení významu normy. Je třeba vždy hledat smysl a účel interpretovaného zákonného ustanovení.

Ústavní soud dále uvedl, že k vytvoření nezávazné Metodiky Nejvyšší soud přistoupil z důvodů snahy o posílení právní jistoty a předvídatelnosti práva v období těsně před a po nabytí účinnosti občanského zákoníku a souvisejících právních předpisů v roce 2014. Stalo se tak v souladu s předpokladem uvedeným v důvodové zprávě k občanskému zákoníku, že si soudní praxe vytvoří vlastní zásady pro odškodňování. Metodiku je proto třeba chápat jako nikoli závazný, ale pouze podpůrný podklad či „odrazový můstek“ pro stanovení výše náhrady nemajetkové újmy za vytrpěnou bolest a ztížení společenského uplatnění soudem. Nejde o „zastřený“ závazný prováděcí předpis k větě druhé § 2958 občanského zákoníku a soudy s ní nemohou jako se závazným právním předpisem nakládat. Obecné soudy nemusí věrně Metodiku aplikovat, ale dbát o předvídatelnost rozhodování o náhradě újmy na zdraví v souladu s principem plné náhrady újmy a zásadami slušnosti. Ústavní soud dřívější praxi stanovování výše náhrady opakovaně kritizoval. Metodika tedy reprezentuje chtěný odklon od paušalizujícího pohledu bývalé vyhlášky, která ignorovala dopady do budoucího života poškozeného a stanovením fixních hodnot neodrážela ekonomickou realitu.

Ústavní soud doplnil, že v současné době praktický význam samotné Metodiky klesá, neboť se během více než desetileté aplikace „propsala“ do rozhodovací praxe Nejvyššího soudu i obecných soudů tím, že se její kritéria začala užívat.

Ústavní soud zároveň není povolán řešit praktické problémy vznikající při používání této interpretační pomůcky přijaté právní praxí k interpretaci napadeného ustanovení.

Soudkyní zpravodajkou v dané věci byla Kateřina Ronovská. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 5/24

6. 3. 2024

Vyhověno

Dolanská Bányaiová Lucie

Náležité odůvodnění rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě a doktrína zesílených důvodů

Pokud soud rozhodující o žádosti obviněného o propuštění z vazby v rozporu s doktrínou zesílených důvodů pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby bez náležitého vysvětlení, proč je trvání vazby nadále nezbytné, poruší právo obviněného na osobní svobodu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele L. M. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 6. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 4 To 138/2023-322 ze dne 24. 10. 2023 a usnesení Okresního soudu v Hodoníně č. j. 3 T 67/2023-302 ze dne 27. 9. 2023 pro porušení čl. 8 odst. 1, 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Narativní část

Orgány činné v trestním řízení zahájily proti stěžovateli trestní stíhání pro vydírání. Zároveň jej vzaly do koluzní a předstížené vazby. Okresní státní zastupitelství poté rozhodlo o pomnutí důvodu vazby koluzní. Okresní soud následně rozhodl o ponechání stěžovatele ve vazbě předstížené. Stížnost proti usnesení krajský soud zamítl. Proti oběma rozhodnutím podal stěžovatel ústavní stížnost, které Ústavní soud nálezem sp. zn. III. ÚS 2498/23 částečně vyhověl. Shledal, že krajský soud usnesením porušil ústavně zaručená práva stěžovatele na osobní svobodu a soudní ochranu podle čl. 8 odst. 1, 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Napadená rozhodnutí totiž nebyla v požadovaném rozsahu řádně, přesvědčivě a logicky odůvodněna, a to zejména z hlediska konkrétních skutečností zakládajících důvodnou obavu, že stěžovatel bude trestnou činností opakovat. Po vydání nálezu byl stěžovatele propuštěn z vazby na svobodu. V době před vydáním nálezu však obecné soudy opětovně rozhodovaly o ponechání stěžovatele ve vazbě. Okresní soud žádost stěžovatele zamítl a ponechal jej ve vazbě. Krajský soud stížnost proti rozhodnutí rovněž zamítl. V nynější ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že obecné soudy nevzaly v potaz plynutí času a nepřihlédly k doktríně zesílených důvodů trvání vazby.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud shledal, že vady odůvodnění, kterými došlo k porušení základních práv stěžovatele v dříve posuzovaném případě, okresní soud zopakoval i tentokrát. Krajský soud jeho pochybení nijak nenapravit. Odůvodnění nyní napadeného rozhodnutí okresního soudu se v podstatě nelišilo od toho původního, které Ústavní soud v citovaném nálezu

považoval za nedostatečné. Další skutečnosti odůvodňující nutnost pokračování omezení svobody stěžovatele nedoplnil ani krajský soud.

Ústavní soud připomněl, že obecné soudy musí při rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě respektovat požadavek nezbytnosti existence zesílených důvodů pro trvání omezení osobní svobody. Jinak nelze pokračující omezení osobní svobody aprobovat, byť k uvalení vazby mohlo dojít na základě důvodného podezření. Konkrétní skutečnosti zakládající důvodnost vazby v počáteční fázi trestního stíhání totiž mohou během trvání vazby ztrácet na významu či přesvědčivosti a pro ospravedlnění dalšího trvání zbavení osobní svobody obviněného ve vazbě už nemusí postačovat. Delší trvání vazby musí být ospravedlněno dalšími závažnými konkrétními důvody, které vylučují nahrazení vazby jiným opatřením podle trestního řádu. Porušení práva na osobní svobodu může spočívat v tom, že soud pouze zopakuje důvody uváděné v počáteční fázi vazby bez vysvětlení, proč je trvání vazby i nadále nezbytné. Právě taková situace nastala v případě stěžovatele.

Podle Ústavního soudu jsou pochybení soudů o to závažnější, že od prvotního vzetí do vazby uplynulo více než sedm měsíců. Obecné soudy také nevysvětlily, proč není možné uplatnit instituty nahrazující vazbu jako např. dohled probačního úředníka nebo písemný slib. Nedostatky v odůvodnění rozhodnutí o omezení svobody tak představují ještě silnější zásah do základních práv stěžovatele než v předchozím případě.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud uzavřel, že napadenými usneseními byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele na osobní svobodu a soudní ochranu dle čl. 8 odst. 1, 2 a 5 a čl. 36 odst. Listiny, a tato rozhodnutí zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Lucie Dolanská Bányaiová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 94/24

20. 3. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Kühn Zdeněk

Povinnost soudu vypořádat se s námitkami obžalovaného v řízení o propuštění z vazby

Stížnostní soud se musí náležitě vypořádat s námitkami uplatněnými obviněným v řízení o propuštění z vazby a řádně odůvodnit své rozhodnutí ponechat jej ve vazbě. V opačném případě poruší právo obviněného na soudní ochranu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele D. K. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 20. března 2024 usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. října 2023, č. j. 7 To 92/2023-5193 pro porušení práva stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ve zbytku Ústavní soud stížnost odmítl.

Narativní část

Na základě obžaloby státního zástupce byl stěžovatel stíhán pro zločiny zkrácení daně, poplatku a další trestné činy. Do vazby nastoupil dne 31. července 2022. Stěžovatel opakovaně žádal o propuštění z vazby na svobodu. Městský soud zamítl jeho žádost, nepřijal záruku za další chování stěžovatele, peněžitou záruku ani písemný slib. Zamítl také návrh na nahrazení vazby dohledem probačního úředníka nebo uložením předběžného opatření spočívajícího v zákazu vycestování do ciziny a odevzdání pasu. Vrchní soud zamítl stěžovatelovou stížnost proti usnesení jako nedůvodnou. Stěžovatel v ústavní stížnosti především namítal, že se vrchní soud nezabýval jeho rozsáhlou argumentací vztahující se k propuštění z vazby a rezignoval na odůvodnění usnesení.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že v této vazební věci, jen v jiné žádosti stěžovatele o propuštění z vazby, již jednou rozhodl. Nálezem sp. zn. IV. ÚS 2442/23 zrušil rozhodnutí vrchního soudu pro stejné nedostatky, jakými trpí i napadané usnesení. Ústavní soud zdůraznil, že se nejedná o nerespektování uvedeného nálezu, jelikož vrchní soud v nynější věci rozhodl ještě před tím, než Ústavní soud předchozí usnesení zrušil.

Osobní svoboda je jednou z nejvýznamnějších základních svobod. Zásahy do ní musí být citlivé a přiměřené. K jejímu omezení může státní orgán přistoupit pouze za splnění zákonných podmínek. Současně musí své rozhodnutí řádně odůvodnit a tím zaručit respektování práva na soudní ochranu a spravedlivý proces omezované osoby dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

Ústavní soud měl stejně jako ve věci sp. zn. IV. ÚS 2442/23 za to, že městský soud odůvodnil přetrvávající existenci důvodů útěkové vazby ústavně souladným způsobem. Městský soud argumentoval vysokým trestem, který hrozil stěžovateli, sofistikovaným způsobem páčání trestné činnosti, která měla přesah do více členských států Evropské unie, kontakty v zahraničí a vysokou míru utajení. Předstižnou vazbu městský soud odůvodnil částečně tím, že trestnou činnost by stěžovatel zřejmě páchal i nadále, nebýt zásahu orgánů činných v trestním řízení a zadržení stěžovatele. Tento argument Ústavní soud odmítl s tím, že při přijetí takové argumentační linie by důvod předstižné vazby bylo možné najít téměř ve všech případech stíhání majetkové trestné činnosti. Naopak důvod, že se na páčání trestné činnosti podílelo více osob dosud neznámého původu a nelze proto vyloučit, že by se stěžovatel v případě propuštění na svobodu do této činnosti opět zapojil, považoval za relevantní.

Dále městský soud dovodil, že finanční prostředky plynoucí z trestní činnosti tvořily podstatnou část příjmů stěžovatele. Důkazem byla mimo jiné hotovost, kterou u něj našli. Městský soud se také důkladně zabýval, zda je možné nahradit vazbu některým z opatření navržených stěžovatelem. Nahrazení vazby zákazem vycestování do ciziny a odevzdáním pasu by bylo dle městského soudu možné pouze v kombinaci s peněžitou zárukou. V této souvislosti vysvětlil důvody, pro které nepovažuje záruku jednoho milionu korun za dostatečnou. Stíhanou činností měla být zkrácením spotřební daně totiž způsobena škoda více než 110 milionů korun. Vzhledem k rozsahu trestné činnosti Ústavní soud konstatoval, že usnesení městského soudu netrpí vadami, které by mohly založit jeho neústavnost.

Naopak vrchní soud nepostupoval ústavně souladným způsobem, když opomenul jasné a konkrétně formulované námitky stěžovatele. V souvislosti se zajištěnými peněžitými prostředky stěžovatel podrobně vysvětlil, komu část prostředků vrátil, resp. od koho pochází. Vrchní soud však na tyto námitky nereagoval a pouze odkázal na usnesení městského soudu.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Tento nedůsledný přístup projevující se mechanickým a paušálním odkazováním na usnesení městského soudu se zásadním způsobem projevil při vypořádání se s možností nahradit vazbu stěžovatele jinými opatřeními. Stěžovatel podal konkrétní námitky týkající se jeho majetkových poměrů i peněžitých prostředků, které u něj orgány zajistily. Přitom odkazoval na konkrétní čísla listů trestního spisu, které dokládaly jeho tvrzení. Vrchní soud však opět pouze paušálně odkázal na usnesení městského soudu a námitkami se nezabýval. Rezignoval tak na povinnost řádně odůvodnit rozhodnutí o podané stížnosti.

Ústavní soud zdůraznil povinnost soudu, který rozhoduje o opravném prostředku, náležitě rozebrat všechny relevantní námitky uvedené ve stížnosti. Ústavní soud upozornil, že nepředjímá, zda jsou námitky stěžovatele důvodné nebo nikoli. Takový závěr musí konstatovat vrchní soud po důkladném přezkoumání stížnosti. Jelikož tak vrchní soud neučinil, Ústavní soud napadené usnesení zrušil. Shledal, že postupem vrchního soudu došlo k porušení práva stěžovatel na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Soudcem zpravodajem byl Zdeněk Kühn. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2063/22

13. 3. 2024

Zamítnuto

Odmítnuto pro neoprávněnost navrhovatele

Lichovník Tomáš

Uznání a výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice

Soudy jsou povinny vykládat podmínku obvyklého bydliště v § 299 odst. 1 písm. a) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve prospěch odsouzeného. Obvyklé bydliště se nemusí překrývat s místem trvalého pobytu, které má primárně administrativní význam.

Pokud obecný soud informuje odsouzeného o zahájení uznávacího řízení a určí mu lhůtu k volbě obhájce, není oprávněn ukončit věcné posuzování žádosti o uznání a výkon rozhodnutí jiného státu před uplynutím stanovené lhůty, aniž by obdržel vyjádření obhájcem zastoupeného odsouzeného.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

IV. senát Ústavního soudu konstatoval nálezem ze dne 13. března 2024, že Krajský soud v Praze porušil právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny. A to tím, že přípisem ze dne 12. července 2022, vydaném pod sp. zn. 8 T 25/2022 rozhodl, že nepokračuje v řízení o uznání a výkonu rozsudku polského okresního soudu v Bielsku-Bialé ze dne 12. září 2016 sp. zn. III. K 111/16. Ústavní soud zamítl návrh, aby Krajský soud v Praze pokračoval v řízení o uznání a výkonu rozsudku. Návrh na zrušení rozhodnutí o ukončení uznávacího řízení odmítl.

Narativní část

Okresní soud v Bielsku-Bialé („polský soud“) odsoudil stěžovatele k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 6 měsíců. Stěžovatel podal žádost o uznání a výkon rozsudku v České republice z důvodu českého občanství, znalosti jazyka, blízkosti rodiny a lepší možnosti resocializace. Stěžovatel se v dané době nacházel ve výkonu trestu ve věznici v Příbrami.

Krajský soud v Praze zahájil řízení o uznání a požádal stěžovatele, aby ve lhůtě 14 dnů zaslal své vyjádření a plnou moc udělenou obhájci, který jej bude v řízení zastupovat. Ještě před uplynutím stanovené lhůty krajský soud přípisem stěžovateli sdělil, že neshledal podmínky pro uznání a výkon rozsudku polského soudu. Dle krajského soudu „obvyklé bydliště“ stěžovatele nespĺňovalo podmínku „obvyklého bydliště“ podle § 299 odst. 1 písm. a) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (ZMJS).

S ohledem na tento závěr považoval krajský soud výzvu k volbě obhájce za bezpředmětnou. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal nesprávné posouzení naplnění podmínek pro uznání a výkon zahraničního rozsudku a skutečnost, že nebyl v řízení zastoupen obhájcem.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Podmínky pro převzetí rozhodnutí jiného členského státu za účelem jeho uznání a výkonu stanovuje § 299 ZMJS následovně. Pokud se jedná o státního občana České republiky, tak dle § 299 odst. 1 ZMJS musí mít na území obvyklé bydliště nebo má být po výkonu trestu vyhoštěn do České republiky. Odstavec 3 připouští převzetí rozhodnutí jiného členského státu i bez splnění podmínek v odstavci 1. A to tehdy, pokud se odsouzený zdržuje na území České republiky a ta s převzetím souhlasí z důvodu vhodnosti a účelnosti postupu s ohledem na úspěšnou resocializaci odsouzeného.

Ústavní soud dále vycházel z nálezu sp. zn. II. ÚS 279/18. V něm řešil předání českého rozhodnutí ukládajícího nepodmíněný trest odnětí svobody k uznání do zahraničí. Tyto závěry jsou nicméně aplikovatelné i na případ stěžovatele. Ústavní soud konstatoval, že obecný soud musí při posuzování návrhu na uznání a výkon rozhodnutí soudu třetího státu primárně zohlednit, nakolik je výkon trestu odnětí svobody v České republice vhodný pro úspěšné začlenění odsouzeného do společnosti po propuštění. Toto kritérium představuje vyjádření širšího principu, dle kterého výkon trestu odnětí svobody musí být stát organizovat a provádět tak, aby napomáhal nápravě pachatele, a tedy ochraně společnosti.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Ústavní soud zdůraznil, že termín bydliště má faktický rozměr. Dotyčná osoba v něm vede domácnost a je na toto místo v určitém smyslu navázaná. Bydliště se nemusí překrývat s místem trvalého pobytu, které má primárně administrativní význam. Obecné soudy by měly v případě občanů České republiky odsouzených v jiném členském státu aktivně zjišťovat, zda mají na tuzemském území obvyklé bydliště, nikoli vycházet pouze z formálního osvědčení vydaném touto třetí zemí. Krajský soud přitom při posuzování naplnění podmínky obvyklého bydliště vycházel pouze z údajů, které byly obsaženy v osvědčení vydaném polským soudem, aniž by takový postup vyplýval ze zákona. Pokud by ovšem krajský soud takto formalisticky skutečně postupoval, musel by konstatovat splnění podmínky. V osvědčení se totiž výslovně uvádí, že stěžovatel „bydlí na území České republiky“. Osvědčení naopak neobsahuje žádné jiné skutečnosti zpochybňující existenci obvyklého bydliště stěžovatele v České republice.

Krajský soud pochybil zejména v tom, že prováděl přezkum naplnění podmínky obvyklého bydliště jednostranně v neprospěch odsouzeného. Byť si ověřil, že uvedená adresa trvalého pobytu není obvyklým bydlištěm stěžovatele, dále nepokračoval a řízení bez dalšího ukončil. Opomněl tak hodnotit další skutečnosti, které vazby stěžovatele na Českou republiku dokládaly. Ústavní soud navíc zdůraznil, že ZMJS připouští převzetí zahraničního rozhodnutí i bez splnění podmínky bydliště. Podmínkou je souhlas soudu, který hodnotí kritérium zajištění úspěšného začlenění odsouzeného do společnosti. Dle Ústavního soudu se může jednat například o situaci, kdy je odsouzený již ve výkonu trestu v české věznici jako v nynějším případě. Ačkoli se nejedná o obvyklé bydliště, bezesporu je vhodnější, aby se odsouzený po ukončení nepřesouval za výkonem dalšího trestu do jiného státu. Přestože se přesně v takové situaci ocitl i stěžovatel, krajský soud na to nijak nereagoval.

Krajský soud navíc porušil také procesní práva stěžovatele, včetně práva na obhajobu. Nevyčkal na reakci stěžovatele ohledně volby obhájce a vyjádření k některým skutečnostem a řízení bez dalšího ukončil. Jak vyplývá z uvedeného nálezu i z ustanovení ZMJS, je to právě postoj a argumentace odsouzeného, které mají zásadní význam v uznávacím řízení. Soud vždy musí počkat na vyjádření advokáta zastoupeného odsouzeného.

S ohledem na skutečnost, že v době rozhodování Ústavním soudem již stěžovatel uložený rozsudek vykonal v polských věznicích, postrádalo smysl, aby Ústavní soud přikázal krajskému soudu pokračovat ve vedení uznávacího řízení. Proto návrh stěžovatele zamítl. Zároveň Ústavní soud tzv. akademickým výrokem konstatoval porušení práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právní pomoc dle čl. 37 odst. 2 Listiny.

Soudcem zpravodajem byl Tomáš Lichovník. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 106/24

27. 3. 2024

Vyhověno

Kühn Zdeněk

Zamítnutí žádosti o podmíněné propuštění v souvislosti s dřívější trestnou činností

Pokud se soud rozhodující o podmíněném propuštění z trestu odnětí svobody nevyoprádá v odůvodnění rozhodnutí se všemi rozhodnými skutečnostmi, ale odkáže jen na trestní minulost odsouzeného a ostatní důležité okolnosti výrazně upozadí, poruší jeho právo na soudní ochranu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 27. března 2024 zrušil IV. senát Ústavního soudu usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 25. října 2023 č. j. 6 To 230/2023-89 z důvodu porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Narativní část

Okresní soud vyhověl žádosti stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v září 2023. Zároveň mu stanovil zkušební dobu sedmi let s dohledem a přijal společenskou záruku za dovršení nápravy stěžovatele. Dle soudu byly splněny všechny tři zákonné podmínky, byť podmínka prognózy vedení řádného života byla s ohledem na dosavadní jednání stěžovatele sporná. Stěžovatel je recidivista, který opakovaně páchal majetkovou trestnou činností přes 40 let.

Krajský soud v Plzni usnesení zrušil a žádost stěžovatele zamítl. Dospěl k závěru, že stěžovatel nesplnil podmínku vedení řádného života v budoucnu. Stěžovatel namítal, že krajský soud odůvodnil své rozhodnutí pouze paušálně s odkazem na jeho trestní minulost. Nepřihlédl ke skutečnostem, že se stěžovatel již znovu stýká se svou rodinou, že mu sestra nabídla bydlení spojené s výkonem práce a poskytla záruku prostřednictvím své obchodní společnosti.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je mimořádný zákonný institut, na který neexistuje ústavně zaručené právo. Byť obecné soudy mají při rozhodování o podmíněném propuštění poměrně široký prostor pro uvážení, neznamená to, že nemusí odsouzeného podmíněně propustit, pokud splnil všechny zákonné podmínky. Přitom je jejich povinností podložit svá rozhodnutí aktuálními poznatky o odsouzeném, stavu jeho nápravy a možné vnitřní proměně, vše řádně zhodnotit a pečlivě odůvodnit.

Ustanovení § 88 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku stanoví tři podmínky, které soud zkoumá v řízení o podmíněném propuštění. Odsouzený musí vykonat alespoň polovinu uloženého trestu, během výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázat polepšení a konečně lze od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení jeho nápravy. Polepšení nasvědčuje například to, že se odsouzený účastní programů určených k předcházení trestné činnosti, pracuje, zlepšuje své znalosti a schopnosti k uplatnění ve společnosti, upřímně lituje svého jednání, jsou mu udělovány kázeňské odměny apod. U hodnocení řádného života odsouzeného v budoucnu soud posuzuje, zda má odsouzený po případném propuštění zajištěné zaměstnání či jiný zdroj příjmů, ubytování, zda udržoval během výkonu trestu odnětí svobody kontakt s rodinou a jaká je jeho trestní minulost.

Krajský soud nezpochybňoval splnění první podmínky, tedy že stěžovatel vykonal více než polovinu uloženého trestu. Druhou podmínku považoval okresní soud, a posléze i státní zástupce, za splněnou. Z usnesení krajského soudu však nelze jednoznačně dovodit jeho stanovisko ke splnění druhé podmínky. Na jednu stranu tvrdil, že odsouzený po právní moci prvního rozsudku dále páchal trestnou činností, na druhou stranu hodnotil kladně jeho plnění povinností ve výkonu trestu odnětí svobody. Ústavní soud nepovažoval úvahy krajského soudu ohledně splnění druhé podmínky za příliš srozumitelné.

Při posuzování splnění třetí podmínky, tedy vedení řádného života odsouzeného v budoucnu, se oba soudy zabývaly trestní minulostí stěžovatele. Ústavní soud zdůraznil, že nelze vyloučit podmíněné propuštění odsouzeného pouze s odkazem na jeho trestní minulost. Takový postup by odporoval zákonu, který připouští podmíněné propuštění u všech odsouzených, lhostejno kolikrát byli potrestáni. Každý případ musí soud proto hodnotit individuálně a své rozhodnutí odůvodnit vzhledem ke konkrétnímu odsouzenému. Takový postup zaujal i okresní soud.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Ten přihlédl nejenom k trestní minulosti stěžovatele, ale také k jeho aktuální situaci. Zejména ke znovunavázanému vztahu se sestrou, odhodlání pomoci nemocné devadesátileté matce, skutečnosti, že ve věznici již několik let pracuje a vstoupil do procesu oddlužení. V neposlední řadě přihlédl k nabízené záruce sestry stěžovatele, která konkrétně vysvětlila jeho budoucí zabezpečení.

Naopak krajský soud založil své rozhodnutí na bohaté trestní minulosti stěžovatele. Neposuzoval stěžovatelovu situaci ve všech souvislostech a zredukoval ostatní okolnosti na to, že v minulosti nebyl v kontaktu s rodinou. Z toho dovedl, že rodina nebude dostatečně schopna jej v budoucnu usměrnit. Krajský soud opominul i další významné skutečnosti, jako např. že stěžovatel za pomoci neziskové organizace vstoupil do procesu oddlužení a snaží se připravit na život po propuštění a vypořádat své dluhy.

Ústavní soud konstatoval, že tím, že krajský soud jednoznačně upřednostnil stěžovatelovu trestní minulost a nevypořádal všechny rozhodné skutečnosti, nerespektoval ustálenou judikaturu Ústavního soudu a porušil jeho právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Usnesení krajského soudu proto zrušil.

Soudcem zpravodajem byl Zdeněk Kühn. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 2831/23

27. 3. 2024

Vyhověno

Procesní – náhrada nákladů řízení - § 62

Šámal Pavel

Započítání povinnosti zdržovat se v obydlí do výkonu trestu odnětí svobody

Zásadní podmínkou pro ústavně konformní výklad § 92 odst. 4 trestního zákoníku je, aby dny či hodiny, kdy se stěžovatel zdržoval v určeném obydlí a které mají být započteny do výkonu trestu odnětí svobody, byly spočítány přesně. Nikoli tedy volnou úvahou soudu, ale na základě důsledně provedeného dokazování. Pokud obecný soud spočítal započitatelné dny nesprávně v neprospěch stěžovatele, přičemž si ani neopatřil všechny rozhodné podklady pro svůj postup, porušil práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a na jeho osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele J. L. zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 27. března 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. srpna 2023 č. j. 15 To 44/2022-3145 pro rozpor s čl. 8 odst. 1 a 2 a s čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovateli náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Narativní část

V případě stěžovatele již Ústavní soud jednou zasahoval nálezem ze dne 26. 6. 2023 sp. zn. II. ÚS 2879/22. Tehdy usnesení o započtení doby, po kterou vazbu stěžovatele nahradil dohled probačního úředníka a nasazení elektronického náramku, do trestu odnětí svobody zrušil z důvodu porušení práva stěžovatele na osobní svobodu podle čl. 8 Listiny, práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a zásady *nulla poena sine lege* podle čl. 39 Listiny.

Po nálezu Ústavního soudu vrchní soud napadeným usnesením rozhodl tak, že stěžovateli započte do trestu odnětí svobody vazbu a dobu čítající po přepočtu 457 dní, po kterou byl stěžovatel povinen se zdržovat v určeném obydlí. Vrchní soud dospěl k závěru, že při zápočtu dle § 92 odst. 3 tr. ř. je třeba vycházet z doby, po kterou byla stěžovateli uložena povinnost zdržovat se ve svém obydlí, nikoliv z doby volna či výkonu zaměstnání a v napadeném usnesení specifikoval výpočet započitatelné doby.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud konstatoval, že podstatou ústavní stížnosti je otázka zápočtu doby, po níž se stěžovatel na základě rozhodnutí soudu podle § 73 odst. 3 tr. ř. zdržoval v určeném obydlí do doby výkonu trestu odnětí svobody, jakož i doba eventuálního krácení takového zápočtu.

Ve svém předchozím nálezu sp. zn. II. ÚS 2879/22 Ústavní soud uvedl, že odsouzenému není možné započítat v jeho neprospěch do trestu odnětí svobody zkrácenou část z doby, kdy vazbu nahradil dohled probačního úředníka a po kterou se zdržoval převážně v domácím prostředí, pouze na základě volné úvahy soudu. Kritizoval postup vrchního soudu, který započtením zkrácené doby do výkonu trestu, určené jen na základě své volné úvahy, de facto nařídil stěžovateli výkon trestu odnětí svobody trvající déle, než odpovídá zákonu. V tomto směru své rozhodnutí řádně neodůvodnil.

Ústavní soud považuje za spravedlivé, aby soudy zohledňovaly rozdíl mezi jednotlivci, kteří byli po celou dobu ve vazbě, a těmi, kteří měli vazbu nahrazenou možností zdržovat se v domácím prostředí, neboť kvalita pobytu v domácím prostředí je jiná než ve věznici. Ustanovení § 92 odst. 4 tr. z. započtení doby, po kterou odsouzený vykonával povinnost zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí do trestu pravomocně uloženého pro týž skutek, výslovně předpokládá. Postrádá-li toto ustanovení pravidlo pro případné stanovení poměru zápočtu této doby do uloženého trestu odnětí svobody, je třeba vycházet z obdobného užití pravidel obsažených v § 92 odst. 1 až 3 tr. z., na který § 92 odst. 4 tr. z. výslovně odkazuje.

V projednávaném případě vrchní soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí detailně vyčíslil jednotlivé hodiny a dny, kdy se stěžovatel zdržoval v určeném obydlí a Ústavní soud považuje takový výklad § 92 odst. 4 tr. z. za ústavně konformní na rozdíl od předchozího rozhodnutí téhož soudu. Nedostatkem napadeného rozhodnutí však je, že vrchní soud nespočítal dny, resp. hodiny, po které se stěžovatel zdržoval v určeném obydlí, přesně na základě důsledně provedeného dokazování.

V napadeném rozhodnutí vrchní soud vyčíslil dobu, která má být započtena do výkonu trestu na 457 dní, ve svém vyjádření k ústavní stížnosti však tuto dobu upravil na 467 dnů, přičemž z hlediska práva na osobní svobodu 10 dnů strávených ve výkonu trestu odnětí svobody navíc nelze považovat za počet zanedbatelný. Ústavní soud podrobně nepřepočítával dny, kdy se stěžovatel zdržoval ve svém obydlí, neboť to není jeho úlohou, avšak postup vrchního soudu, který postupně mění počet započítatelných dnů a přípouští, že jeho výpočet v napadeném usnesení nebyl přesný, není možno akceptovat. Na okraj Ústavní soud poznamenal, že ve prospěch výkladu provedeného vrchním soudem v napadeném rozhodnutí (tedy vyčíslení a započítání jednotlivých hodin a dnů, kdy se stěžovatel povinně zdržoval v určeném obydlí) a v neprospěch výkladu započítávajícího „jedna k jedné“ celé dny, kdy ona povinnost trvala, hovoří i důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb., který doplnil § 92 odst. 4 tr. z., a také komentářová literatura.

Vrchní soud si neopatřil všechny rozhodné podklady pro svůj postup a jeho rozhodnutí nelze považovat za dostatečně, přesvědčivě odůvodněné a přezkoumatelné. Soud nenaplnil požadavky na transparentnost a kontrolovatelnost rozhodnutí a naopak poskytl prostor pro libovůli v soudním rozhodování. Tím porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Z vyjádření vrchního soudu k ústavní stížnosti navíc plyne, že stěžovateli v rozporu se skutečností započítal do výkonu trestu odnětí svobody méně dnů, kdy se stěžovatel zdržoval ve svém obydlí, a tím současně porušil právo stěžovatele na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 1, 2 Listiny. Z těchto důvodů Ústavní soud napadené rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Pavel Šámal. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 2457/23

13. 3. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Lichovník Tomáš

Podmínky pro nepřiznání bezplatné obhajoby nemajetnému obviněnému

Obecné soudy musí při posuzování (ne)přiznání bezplatné obhajoby nemajetnému obviněnému ve vztahu ke kritériu naplnění dostupnosti finančních prostředků od osob blízkých postupovat tak, aby neproporcionálně nepoškodily nejen právo obviněného na (bezplatnou) obhajobu, ale ani vlastnická práva blízkých osob obviněného. Zároveň jsou obecné soudy povinny naplnit požadavek na řádné odůvodnění rozhodnutí a přesvědčivě a logickým způsobem svůj postup vysvětlit a obhájit.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 13. 3. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatele R. H. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. června 2023 č. j. 4 To 277/2023-52 pro rozpor s čl. 36 odst. 1, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Ve zbývajícím rozsahu ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Narativní část

Policie zahájila proti stěžovateli trestní stíhání. Stěžovatel si zvolil advokáta a udělil mu plnou moc. U okresního soudu požádal o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu podle § 33 odst. 2 trestního řádu. Napadeným usnesením nalézací soud přiznal stěžovateli nárok na obhajobu za odměnu sníženou o 30 % s tím, že tuto část bude hradit stát. Krajský soud sice argumenty nalézacího soudu vyvrátil, stížnost stěžovatele však napadeným usnesením zamítnul ze dvou důvodů. Stěžovatel měl v době zadržení na kontě 100 000 Kč a na zaplacení advokáta může využít dostupné peníze od rodičů. Stěžovatel vznesl v ústavní stížnosti mimo jiné otázku, zda je možné upřít nemajetnému obviněnému nacházejícímu se ve vazbě bezplatnou obhajobu s odůvodněním, že náklady nutné obhajoby může hradit z nevyužitých peněžních záruk, na kterou mu přislíbili půjčit jeho rodiče.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Základní otázkou pro posouzení věci bylo, zda a případně za jakých podmínek je možné nepřiznat bezplatnou obhajobu stěžovateli, který je sice osobně nemajetný, ale prostředky si mohl (a může) obstarat od rodinných příslušníků.

Ústavní soud se k této otázce již vyjádřil v usnesení sp. zn. III. ÚS 1248/15.

V něm uvedl, že schopnost někoho opatřit si za rozumných podmínek peníze od blízkých osob na úhradu služeb obhájce zásadně vylučuje prohlášení takové osoby za nemajetnou. Dle Ústavního soudu lze považovat za ústavně konformní stav, nese-li stát (resp. zbytek společnosti) finanční odpovědnost za zajištění účinné obhajoby obviněného teprve v případech, kdy jsou v rozumné míře vyčerpány možnosti zajištění této důležité potřeby skrze peníze od blízkých, zejména pak nejbližší rodiny. Přístup Ústavní soud později použil a uvedenou citaci takřka doslovně přebíral v několika pozdějších usneseních. Ani v aktuální věci se od základu tohoto dosud zastávaného restriktivního právního názoru Ústavní soud neodchýlil.

Obecné soudy proto mohou nepřiznat bezplatnou obhajobu dle § 33 odst. 2 trestního řádu i nemajetnému obviněnému, pokud je schopen si za rozumných podmínek opatřit peníze na úhradu obhájce od osob jemu blízkých. Musejí však proporcionálně zohlednit všechny důležité faktory pro rozhodnutí, zvláště vymezení blízkých osob a jejich vztah k obviněnému, majetkové poměry blízkých osob, kontext majetkových vazeb mezi obviněným a blízkými osobami tak, aby nepoškodily právo obviněného na bezplatnou obhajobu, ale ani excesivně nezasáhly do vlastnických práv blízkých osob.

V dané věci stížnostní soud vymezený „majetkový test“ reflektoval. Rodiče bezpochyby patří k blízkým osobám stěžovatele a o dotčené sumě se soud dozvěděl legitimním způsobem. Nicméně jádro argumentace nastíněné požadavky nenaplněovalo. Základní nedostatek spočíval v nezohlednění účelu předmětné částky. Soud nezohlednil realitu racionálního ekonomického rozhodování zúčastněných. Riziko nesplacení dluhu je v případě nákladů obhajoby oproti kauci vyšší. Odlišná by pak mohla být i ochota rodičů půjčku poskytnout. Vyšší riziko nesplacení půjčky za výdaje na obhajobu by nemuselo rodiče finančně ohrozit.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Úvahy jsou však v tomto směru spekulativní, neboť stížnostní soud neprokázal majetkové poměry rodičů a jejich postoje.

Usnesením krajského soudu proto došlo k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu kvůli nedostatečnému soudnímu odůvodnění podle čl. 36 odst. 1 Listiny. V důsledku toho bylo porušeno též právo na bezplatnou obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny. Ústavní soud tedy ústavní stížnosti v této části vyhověl a rozhodnutí zrušil. Ústavní stížnost v části směřující proti usnesení nalézacího soudu odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Tomáš Lichovník. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 584/22

13. 3. 2024

Vyhověno

Hulmák Milan

Nepřiměřenost trvání zajištění nemovitostí v trestním řízení

Délka zajištění nemovitostí, která přes prognózu brzkého ukončení vyšetřování trvala další dva roky, a celkem téměř deset let jen ve fázi přípravného řízení, je z hlediska omezování vlastnického práva chráněného čl. 11 Listiny základních práv a svobod nepřijatelná.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky obchodní společnosti X zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 13. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Krajského soudu v Brně sp. zn. 9 To 440/2021 ze dne 20. 12. 2021 pro porušení čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Policejní orgán stěžovatelce v postavení zúčastněné osoby zajistil nemovité věci v jejím vlastnictví, konkrétně bytovou jednotku. Stěžovatelka opakovaně žádala o zrušení zajištění. Ve věci již dvakrát rozhodoval Ústavní soud (nálezy sp. zn. I. ÚS 818/20 a sp. zn. I. ÚS 1181/21). Poslední žádost stěžovatelka podala dne 20. 9. 2021. Policejní orgán ji zamítl s tím, že trestní řízení i důvody pro zajištění nemovitostí dosud trvají. Uvedl též, že věc směřuje k ukončení.

Stížnost stěžovatelky krajský soud zamítl, neboť důvodné podezření, že se stíhaní dopustili trestné činnosti, trvalo, přičemž podle předpokladu byl vznesen návrh na podání obžaloby dne 25. 5. 2023. Soud nařídil hlavní líčení po kolizi s jinými jednáními obhájců na leden a únor 2024. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že zajištění majetku v rámci trestního řízení má mít dočasný charakter. Nicméně v jejím případě v době podání ústavní stížnosti činilo již téměř osm a půl roku, což považuje za nepřiměřené.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Z ustálené judikatury Ústavního soudu vyplývá, že aby byla soudní kontrola zajištění majetku skutečná a účinná, je nutno se vypořádat s relevantní argumentací subjektu, jemuž státní orgány konkrétní věc zajistily, a na tomto základě posoudit, zda je zajištění majetku stále nezbytné co do jeho samotné existence i rozsahu. Za „přiměřenou“ délku zajištění Ústavní soud dříve nepovažoval více než šest let trvající zajištění peněžních prostředků na bankovních účtech v případě, že ještě nebylo skončeno přípravné řízení a nebylo ani zřejmé, kdy bude skončeno (nález sp. zn. II. ÚS 642/07).

Ústavní soud v prvním nálezu stěžovatelky sp. zn. I. ÚS 818/20 zrušil předchozí usnesení krajského soudu. Kasační zásah odůvodnil tím, že vzhledem k delší době trvání zajištění musí soud konkrétně zdůvodnit a podložit nezbytnost zajištění daného majetku, ať již z hlediska aktuálních cen zajištěných nemovitostí a jejich konfrontace s tvrzeným účelem zajištění, tak z hlediska přiměřenosti zajištění vzhledem k trvající délce zajištění. Krajský soud se však v usnesení s namítanou disproporcí mezi tvrzenou škodou a hodnotou zajištěného nemovitého majetku nevypořádal.

Ve druhém řízení stěžovatelky a zamítavém nálezu sp. zn. I. ÚS 1181/21 Ústavní soud konstatoval, že i v případě, kdy zajištění nemovitosti v trestním řízení trvá poměrně dlouhou dobu, mohou další trvání zajištění nemovitostí ospravedlnit výjimečné okolnosti, spočívající zejména v závažnosti stíhaného trestného činu, mimořádné složitosti případu, objektivních okolnostech komplikujících ukončení vyšetřování. A v neposlední řadě také to, že se vyšetřování s vysokou mírou pravděpodobnosti blíží k ukončení. Zjištěné výjimečné okolnosti podle Ústavního soudu nakonec ve svém souhrnu legitimizovaly další trvání zajištění nemovitostí.

V nyní posuzované fázi řízení, tedy v období od 30. 8. 2021 do 28. 2. 2022, resp. do doby vydání jeho rozhodnutí, však Ústavní soud žádné další mimořádné okolnosti ospravedlňující průtahy policejního orgánu v rámci vyšetřování neshledal. Zprvce posoudil samotnou délku trvání zajištění a její příčiny, tj. zda je dána objektivní složitostí věci či uplatňováním procesních práv (či snad dokonce obstrukcemi) ze strany obhajoby, anebo naopak neodůvodněnými průtahy a pochybeními ze strany orgánů činných v trestním řízení. Zadruhé uvážil, jaký vliv má průběh procesu na sílu argumentů, kterými je potřeba zajištění podepřít, totiž zda se jeho důvodnost jeví být potvrzena dosavadním vývojem v trestním řízení, či nikoliv. Přihlédl i k tomu, jak intenzivní zásah zajištění pro stěžovatelku individuálně představuje.

Ústavní soud po celkovém zhodnocení dospěl k závěru, že stěžovatelka oprávněně brojí proti rozhodnutí krajského soudu, neboť uvedené prognózy o skončení vyšetřování, o které Ústavní soud opíral předchozí zamítavý náleze, policejní orgán nenaplnil. Naopak, policejní orgán skončil vyšetřování a předložil věc státnímu zástupci až dne 31. 1. 2023, po devíti letech od vydání rozhodnutí o zajištění nemovitostí. Dosud se navíc ve věci nekonalo ani první soudní jednání. Uvedená časová dimenze zajištění nemovitostí je dle Ústavního soudu z pohledu ochrany základních práv stěžovatelky nepřijatelná.

Vzhledem k uvedenému Ústavní soud uzavřel, že napadeným usnesením krajského soudu došlo k porušení základního práva stěžovatelky na soudní ochranu a na ochranu vlastnictví, a rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Milan Hulmák. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 102/24

5. 3. 2024

Vyhověno

Kühn Zdeněk

Počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení v trestním řízení

Lhůta pro podání stížnosti proti rozhodnutí o omezení osobní svobody podle trestního řádu počíná běžet až v okamžiku, kdy je obviněnému doručeno písemné vyhotovení rozhodnutí. V opačném případě soud poruší právo na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele A. B. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 5. března 2024 usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 12. 12. 2023 č. j. 8 To 382/2023-127 pro rozpor s čl. 36 Listiny.

Narativní část

Městský soud v Brně rozhodl, že stěžovatel, který se během zkušební doby neosvědčil a spáchal další trestný čin, vykoná trest odnětí svobody. Soudce v průběhu veřejného zasedání sdělil stěžovateli, že poslední den pro podání stížnosti proti usnesení je 20. 11. 2023. Stěžovatel obdržel písemné vyhotovení rozhodnutí dne 30. 11. 2023, načež dne 4. 12. 2023 podal stížnost. Krajský soud v Brně stížnost napadeným usnesením zamítl jako opožděnou. Dle jeho názoru začala lhůta pro podání stížnosti běžet dnem vyhlášení usnesení, tedy 14. 11. 2023, a skončila dne 20. 11. 2023. Stěžovatel namítal, že podal stížnost v souladu s § 137 odst. 1 a § 143 odst. 1 trestního řádu, tj. do tří dnů ode dne doručení usnesení.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Jak Ústavní soud opakovaně vysvětlil, počátek běhu lhůty pro podání instanční stížnosti v trestních věcech při rozhodování o osobní svobodě jednotlivce se odvíjí až od doručení písemného vyhotovení soudního rozhodnutí. Je tomu zejména proto, že důvody, které vedly soud k omezení osobní svobody, zjistí dotyčná osoba až z písemného rozhodnutí. Ústavní soud mnohokrát shledal porušení práva na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny v případech, kdy soudy požadovaly, aby stěžovatel podal stížnost proti rozhodnutí, aniž by znal důvody, pro něž byl v předchozím řízení neúspěšný, tedy ještě před doručením opisu usnesení.

Osobní přítomnost stěžovatele u veřejného vyhlášení nezaložila účinky oznámení. Krajský soud měl proto vyčkat doručení opisu usnesení. Na tom nic nezmění ani skutečnost, že soudce dal stěžovateli během veřejného zasedání nesprávné poučení o lhůtě pro podání stížnosti. Opačný závěr by vedl právě k tomu, že by stěžovatel musel podat stížnost bez znalosti odůvodnění usnesení.

Ústavní soud uzavřel, že krajský soud postupoval v rozporu s dosavadní judikaturou, aniž by vysvětlil svůj postup. Ústavní soud uzavřel, že krajský soud zamítnutím stěžovatelovy stížnosti jako opožděné porušil jeho právo na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud usnesení zrušil a věc vrátil krajskému soudu, který o věci rozhodne znovu a tentokrát meritorně.

Soudcem zpravodajem byl Zdeněk Kühn. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2479/22

13. 3. 2024

Vyhověno

Svatoň Jan

Rozhodnutí bez přihlídnutí k doplněnému odůvodnění blanketní stížnosti

Nevymezil-li se stížnostní soud vůči postupu stěžovatelky s tím, že jí navržená lhůta pro doplnění blanketní stížnosti je nepřiměřená, založil tím legitimní očekávání, že s rozhodnutím posečká na případné doplnění stížnosti v avizované lhůtě.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky obchodní společnosti AHJ, s. r. o. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 13. března 2024 usnesení Městského soudu v Brně ze dne 30. srpna 2022, sp. zn. 70 Nt 49/2022, pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Narativní část

Stěžovatelka byla podezřelá ze spáchání zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby. Na základě oznámení finančního úřadu zahájil policejní orgán úkony trestního řízení. V průběhu prověřování zjistil, že stěžovatelka uzavřela kupní smlouvu, kterou se pokusila převést vlastnictví ke dvěma pozemkům. Policejní orgán na základě této skutečnosti zajistil nemovitosti. Proti usnesení podala stěžovatelka dne 2. 8. 2022 blanketní stížnost s tím, že ji doplní do 20 pracovních dnů. Doplnění stížnost obdržel policejní orgán dne 30. 8. 2022. Ve stejný den městský soud zamítl napadeným usnesením stěžovatelčinu stížnost, aniž by však reflektoval doručené doplnění stížnosti. Stěžovatelka namítala, že soud porušil její právo na soudní ochranu, když rozhodl o stížnosti bez toho, aby vyčkal na její doplnění, anebo informoval stěžovatelku o tom, že jí navrženou lhůtu nebude respektovat.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud opakovaně označil postup soudů za chybný, pokud rozhodly o blanketní stížnosti bez toho, aby vyčkaly a seznámily se s doplněným odůvodněním, anebo se vůči navrhované lhůtě pro doplnění stížnosti jakkoli vymezily. Důvodem pro neakceptaci lhůty může být potřeba rozhodnout o věci neprodleně, nebo skutečnost, že navržená lhůta pro doplnění blanketní stížnosti je nepřiměřeně dlouhá. Tím, že soud se proti navrženému postupu stěžovatelkou nevymezil, založil legitimní očekávání, že vyčká do okamžiku doplnění.

Stěžovatelka doplnila blanketní stížnost v avizované lhůtě. Městský soud se k navrhované lhůtě nikterak nevyjádřil a o stížnosti rozhodl bez přihlídnutí k obsáhlému doplněnému odůvodnění. Tím porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto usnesení soudu zrušil.

Vzhledem k uvedenému se Ústavní soud dál nezabýval námitkami k meritu věci, poněvadž budou předmětem nového přezkumu městským soudem.

Soudcem zpravodajem byl Jan Svatoň. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2124/23

13. 3. 2024

Vyhověno

Křesťanová Veronika

Právo poškozeného vyjádřit se k dovolání obviněného proti výroku o náhradě škody

V případě, že se veřejné zasedání na základě souhlasu obviněného a nejvyššího státního zástupce k projednání dovolání, které se týká práv poškozeného, nekoná, a soud tak poškozeného s dovoláním neseznámí a neposkytne mu možnost se k dovolání vyjádřit ani v souvislosti se zasedáním, musí před rozhodnutím o dovolání poškozenému dovolání zaslat, či mu je dát jinak na vědomí, a umožnit mu tak se k dovolání vyjádřit. Neposkytne-li soud poškozenému možnost vyjádřit se k dovolání, které se týká jeho práv, poruší právo poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 13. března 2024 zrušil IV. senát Ústavního soudu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2023 č. j. 7 Tdo 1206/2022-4142 pro porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a principu rovnosti účastníků řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny.

Narativní část

Okresní soud uznal obviněného J. J. vinným ze spáchání zločinu zpronevěry a uložil mu povinnost zaplatit stěžovatelce coby poškozené náhradu škody. Krajský soud odvolání obviněného v části povinnosti zaplatit stěžovatelce náhradu škody potvrdil. Obviněný podal dovolání k Nejvyššímu soudu, který posléze zrušil rozsudek okresního soudu a usnesení krajského soudu v části týkající se náhrady škody. Stěžovatelku následně odkázal s celým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních. Stěžovatelka namítala porušení principu kontradiktornosti, když jí soud v dovolacím řízení nezaslal dovolání k vyjádření.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Princip rovnosti účastníků řízení představuje stěžejní zásadu spravedlivého procesu vyjádřenou především v čl. 37 odst. 3 Listiny. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, že adhezní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by poškozený svůj nárok uplatňoval. Výrok, jímž soud přiznává nárok poškozeného na náhradu škody vůči obviněnému, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné soudní rozhodnutí. Podmínkou řádného řízení o náhradě škody je i možnost poškozeného vyjádřit se k opravnému prostředku, který podala jiná osoba a týká se rozhodování o jeho adhezním nároku.

Soud prvního stupně není dle § 265h odst. 2 trestního řádu a contrario povinný zaslat poškozenému dovolání do výroku o náhradě škody před předložením věci dovolacímu soudu.

Dovolací soud však musí, koná-li k projednání dovolání veřejné zasedání týkající se práv poškozeného, vyrozumět jej o takovém zasedání a k vyrozumění dovolání připojit (§ 233 odst. 1 věta druhá a třetí trestního řádu). Dovolací soud může projednat věc i v neveřejném zasedání, souhlasí-li s tím obviněný a nejvyšší státní zástupce, souhlas poškozeného se nevyžaduje. Nicméně pokud se veřejné zasedání k projednání dovolání k právům poškozeného nekoná, a soud poškozeného s dovoláním neseznámí a neposkytne mu možnost se k dovolání vyjádřit ani v souvislosti s takovým zasedáním, musí před rozhodnutím o dovolání poškozenému dovolání dát na vědomí. Neposkytne-li soud poškozenému možnost vyjádřit se k dovolání, které se týká jeho práv, poruší jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ustanovení § 265r odst. 1 trestního řádu uvádí taxativní výčet situací, kdy Nejvyšší soud může o podaném dovolání rozhodovat v neveřejném zasedání. Jedná se o výjimku z pravidla, dle kterého Nejvyšší soud rozhoduje ve veřejném zasedání. Situace, kdy Nejvyšší soud zruší rozsudek okresního soudu pouze do výroku o náhradě škody a poškozeného odkáže na řízení ve věcech občanskoprávních, není mezi výjimkami explicitně zařazena. Nelze proto bez dalšího dovodit, že se jedná o mezeru v zákoně, kterou je potřeba analogicky vyřešit, jak naznačil Nejvyšší soud ve svém vyjádření. Ústavní soud spatřuje smysl výjimky z nutnosti konat o podaném dovolání veřejné zasedání v tom, že dané rozhodnutí bude v tomtéž trestním řízení ještě předmětem projednání. V jeho průběhu pak budou moci strany trestního řízení uplatnit svou argumentaci a ovlivnit nové rozhodnutí.

Ústavní soud dospěl k závěru, že v nynější věci, kdy Nejvyšší soud zrušil adhezní výrok a odkázal poškozenou na řízení ve věcech občanskoprávních, neměl rozhodovat o podaném dovolání v neveřejném zasedání.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Tento závěr plyne také z § 265l odst. 1 a 2 trestního řádu, který se vztahuje výhradně na situace, kdy Nejvyšší soud přikazuje nižšímu soudu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl, nebo aby rozhodl o chybějícím výroku, popř. doplnil neúplný výrok.

Stěžovatelka se v důsledku nevyrozumění o podaném dovolání neměla možnost vyjádřit. Zároveň Nejvyšší soud rozhodl, že veřejné zasedání se nebude konat. Stěžovatelku tak dostal do situace, kdy se o rozhodnutí, jež se jí bezprostředně týkalo, dozvěděla až jeho doručením. Takový postup Ústavní soud nepovažoval za přijatelný a souladný s ústavně právními požadavky na soudní ochranu a základními prvky kontradiktornosti řízení. Tento závěr nemůže změnit ani skutečnost, že stěžovatelku Nejvyšší soud odkázal se svým nárokem do občanskoprávního řízení.

Ústavní soud konstatoval, že obecné soudy tím, že neposkytly stěžovateli příležitost vyjádřit se k dovolání ani ve veřejném zasedání, na jehož základě Nejvyšší soud rozhodl o jejím nároku na náhradu škody, které se navíc nekonalo v rozporu s trestním řádem, zasáhly do stěžovatelčina práva na soudní ochranu a nerespektovaly princip rovnosti účastníků řízení. Ústavní soud proto stížnosti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

Soudkyní zpravodajkou byla Veronika Křestánová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 2637/23

20. 3. 2024

Vyhověno

Šimíček Vojtěch

Nepřiznání náhrady škody poškozeným v trestním řízení

Tím, že obecný soud nepřiznává uplatněný adhezní nárok, ač jsou pro to splněny zákonné podmínky, poruší ústavně zaručené právo poškozeného na soudní ochranu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 20. března 2024 zrušil IV. senát Ústavního soudu rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. června 2023 č. j. 10 To 46/2023-3619 v části výroku II pro rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Krajský soud v Ústí nad Labem přiznal stěžovatelkám coby poškozeným nárok na náhradu škody, resp. bezdůvodného obohacení, která vznikla spácháním zločinu obchodování s lidmi. Současně uložil obžalovaným zaplatit vzniklou škodu. Vrchní soud v Praze k odvolání obžalovaného J. T. II. výrokem napadeného rozsudku výrok o náhradě škody krajského soudu zrušil. Stěžovatelky odkázaly s jejich nároky na civilní řízení. Podle vrchního soudu výrok krajského soudu nebyl vykonatelný, jelikož neobsahoval místo plnění. Dále uvedl, že není možné rozhodnout o přiznání nároku na náhradu škody s ohledem na sporný charakter zdroje prospěchu, kterým měly být zejména placené sexuální aktivity poškozených stěžovatelek. Stěžovatelky namítaly, že vrchní soud porušil jejich ústavně zaručená práva. Dle jejich názoru mohl do výroku rozsudku krajského soudu místo plnění doplnit. Také opomněl odůvodnit, proč považuje nároky za sporné, ačkoli právě to bylo důvodem jejich nepřiznání.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl, že výrok, kterým obecný soud přiznává nárok poškozeného vůči obžalovanému na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení (zjednodušeně dále bez rozlišení jako „nárok na náhradu škody“) dle § 228 trestního řádu má povahu exekučního titulu. Ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, že adhezní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by poškozený svůj nárok uplatňoval. Trestní soud má povinnost postupovat se stejnou péčí co do odůvodněnosti svého rozhodnutí jako civilní soud.

Postavení poškozeného nelze redukovat na pouhý pramen důkazů a na subjekt, jemuž má být v trestním řízení usnadněno vyrovnání jeho majetkových nároků v přímé souvislosti se spácháním trestného činu. Naopak poškozenému soud musí umožnit efektivně se domáhat svých základních práv. Řádné řízení o náhradě škody je neodmyslitelnou součástí naplnění účelu trestního řízení, kterým je rovněž ochrana práv poškozeného. Demokratický právní stát má ústavní povinnost vytvořit co možná nejefektivnější systém procesních institutů sloužících ke kompenzaci škod způsobených trestnou činností.

Ústavní soud veden zájmem na jednotnosti a předvídatelnosti vlastní judikatury vycházel v případě stěžovatelek z nálezu sp. zn. II. ÚS 297/22. Stejně jako ve zmíněném nálezu stěžovatelky namítají nedostatečné odůvodnění a vnitřní rozpornost soudního rozhodnutí. Adhezní řízení se nenachází mimo ústavní rámec pravidel práva na soudní ochranu. Ačkoli jsou požadavky na rozhodnutí dle § 229 trestního řádu obecně nižší, neznamená to rozhodnutí libovolné a arbitrární. Základní právo na řádné odůvodnění, byť v omezenější míře, se uplatní i v těchto případech. Právě absence řádného, tj. logického a srozumitelného odůvodnění a svévolný postup vrchního soudu založily důvody pro zrušení napadeného výroku rozhodnutí.

Krajský soud podrobně a pečlivě odůvodnil své závěry o výši škody, včetně mechanismu jejího výpočtu. Vrchní soud považoval skutkové závěry krajského soudu za správné. Přesto je neakceptoval, aniž by konkretizoval, v čem spatřuje jejich nedostatky. Nadto ani jeden z důvodů, tedy absence místa plnění a sporný charakter zdroje prospěchu, nespadá mezi důvody opravňující dle § 229 trestního řádu odkázat poškozené s jejich nároky do občanskoprávního řízení. V daném případě nadto nebylo rozhodné, jakým způsobem stěžovatelky měly získat příslušné peněžní prostředky, nýbrž byla podstatná okolnost, že o prostředky byly protiprávně připraveny.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

V neposlední řadě nelze přehlédnout praxi, kdy vrchní soud již dříve potvrdil v jiné věci obětem trestného činu přiznání nároku na vydání bezdůvodného obohacení za odebraný příjem z poskytování sexuálních služeb. Z principů právní jistoty, zákazu svévole, ochrany legitimního očekávání účastníků řízení a předvídatelnosti soudního rozhodnutí neplyne kategorická neměnnost výkladu či aplikace práva, nýbrž povinnost soudu postupovat s ohledem na konkrétní okolnosti předvídatelně. Tedy postupovat tak, aby odlišné závěry transparentně odůvodnil, opřel je o racionální a objektivní důvody a vyloučil libovůli při aplikaci práva.

V napadeném rozhodnutí však vrchní soud neodůvodnil, proč se odchýlil od rozhodovací praxe ani nijak nevysvětlil úvahy, které jej vedly k zrušení části rozhodnutí krajského soudu. Jeho rozhodnutí tak nese prvky nepřípustné libovůle a nepředvídatelnosti soudního rozhodnutí. Povinností soudu je přitom také předcházet sekundární až terciární viktimizaci obětí trestných činů. To mohl učinit tím, že by rozhodl o přiznání adhezního nároku, který tak oběť již nemusí uplatňovat v občanskoprávním řízení. Ústavní soud proto rozhodnutí pro porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny zrušil.

Soudcem zpravodajem byl Vojtěch Šimíček. Odlišné stanovisko připojil soudce Josef Fiala.

III. ÚS 2897/23

6. 3. 2024

Vyhověno

Hulmák Milan

Upuštění od výkonu trestu vyhoštění v kontextu nové právní úpravy

Pokud soud při rozhodování o žádosti o upuštění od výkonu trestu vyhoštění dle § 350h odst. 4 trestního řádu postupuje podle dřívější právní úpravy, než je právní úprava účinná v době jeho rozhodování, přičemž novější právní úprava je pro odsouzeného výhodnější, porušuje právo dotčeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele Q. H. N. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 6. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 11 To 70/2023 ze dne 7. 9. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Soudy stěžovateli za drogovou trestnou činnost uložily nepodmíněný trest odnětí svobody a trest vyhoštění. Během výkonu trestu ve věznicí stěžovatel podal žádost o upuštění od výkonu trestu vyhoštění, které městský soud vyhověl. Ke stížnosti státního zastupitelství vrchní soud usnesení městského soudu zrušil a znovu rozhodl tak, že podle § 350h odst. 4 trestního řádu a contrario žádost stěžovatele o upuštění od výkonu trestu vyhoštění zamítl. Vrchní soud konstatoval, že smyslem ustanovení § 350h trestního řádu je umožnit upuštění od výkonu trestu vyhoštění nebo jeho zbytku v případech, kdy až po vyhlášení rozsudku nastaly skutečnosti, které by jinak ve smyslu trestního zákona bránily uložení tohoto trestu. Naproti tomu stěžovatel ve své žádosti o upuštění od výkonu trestu vyhoštění pouze opakoval skutečnosti, které byly soudům známy. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že vrchní soud aplikoval nesprávnou – pro stěžovatele méně příznivou – právní úpravu. Dle § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku ve znění účinném od 1. 7. 2023 platí, že soud trest vyhoštění neuloží, jestliže by jeho důsledkem byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele. S ohledem na pokračující integraci jeho synů do české společnosti při plnění povinné školní docházky, zhoršení zdravotního stavu mladšího syna i jeho samého (cukrovka) má stěžovatel za to, že vrchní soud porušil jeho ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 10 odst. 2 a čl. 40 odst. 6 Listiny.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud shledal, že stěžovatelova obhajoba směřující proti uložení trestu vyhoštění v původním řízení nebyla důsledná.

Stěžovatel v něm sice na své rodinné poměry poukazoval, nicméně spíše jen stroze a okrajově, nepředložil v něm podklady o vzdělání a zdravotním stavu, které doložil až k žádosti o upuštění od výkonu trestu vyhoštění. Především však proti rozhodnutím v původním řízení nepodal ústavní stížnost, ač mu v tom nic nebránilo. Přesto Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud konstatoval, že ustanovení § 80 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku ve znění do 30. 6. 2023 vylučovalo uložení trestu vyhoštění pokud „pachatel má na území České republiky povolen trvalý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin“, přičemž tyto čtyři podmínky musely být naplněny kumulativně. Naproti tomu nová právní úprava stanoví podmínky, které postačuje naplnit alternativně – nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života pachatele. Přitom platí, že tresty uložené podle dřívějšího zákona se zásadně vykonávají podle zákona účinného v době výkonu. Vrchní soud měl tudíž při svém rozhodování užít právní úpravu novější. Jelikož jeho celkové závěry ve věci tak byly, či mohly být, použitím nesprávné právní úpravy ovlivněny, došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud nadto shledal jako příliš zkratkovitý a nedostatečně odůvodněný závěr vrchního soudu o tom, že stěžovatel ve své žádosti o upuštění od výkonu trestu vyhoštění pouze opakoval skutečnosti, které byly soudům známy již v řízení, v němž byl trest uložen. Stěžovatel sice již v původním řízení odkazoval na to, že má v České republice manželku a dva syny, z toho jednoho s lehkou mentální retardací, nicméně ke své nyní řešené žádosti přiložil dokumenty (vysvědčení a lékařské zprávy) týkající se aktuálního zapojení dětí do vzdělávacího procesu a aktuálního zdravotního stavu daného syna. Dle Ústavního soudu je na místě provést jejich, byť stručné, zhodnocení.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Z přezkoumávaného rozhodnutí navíc není jasné, na základě čeho vrchní soud dovodil, že stěžovatelova cukrovka není novou skutečností. Byť tvrzení o onemocnění samo o sobě nemusí vylučovat vyhoštění, obecný soud je povinen se s takovou námitkou řádně vypořádat, přičemž výsledný závěr musí mít oporu ve spise.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Milan Hulmák. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 2606/23

13. 3. 2024

Vyhověno

Ronovská Kateřina

Změna rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření z hlediska náležitosti odůvodnění

Odvolací soud je oprávněn změnit rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření pouze ve výjimečných případech. Odklon od standardního postupu musí řádně odůvodnit, zejména s ohledem na nutnou podmínku naléhavosti zatímní úpravy poměrů. Neučiní-li tak, postupuje v rozporu s právem na soudní ochranu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky E. K. Š. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 13. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Městského soudu v Praze č. j. 53 Co 213/2023-1811 ze dne 20. 7. 2023 pro porušení čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Narativní část

Obvodní soud zamítl návrh otce, vedlejšího účastníka, na nařízení předběžného opatření úpravy styku s nezletilými dvojčaty. Městský soud napadeným usnesením změnil rozhodnutí obvodního soudu tak, že předběžné opatření nařídil. Styk otce s dětmi se v době rozhodování uskutečňoval na základě pravomocné předběžné úpravy. Městský soud uvedl, že ve věci panuje v podstatě stejný stav jako při předchozím rozhodování odvolacího soudu a že žádné negativní skutečnosti, které by poznamenávaly pobyt dětí u otce, nevyšly najevo. Naopak nově bylo k dispozici sdělení o výslovném postoji a přání obou nezletilých, které vyslovili při pohovoru s opatrovníkem.

Na podkladě uvedených skutečností měl městský soud za prokázanou naléhavou potřebu zatímní úpravy, která plně zohledňuje zcela nejasný časový rámec skončení věci, přání nezletilých dětí i jejich zájem. Považoval za nepřípustné, aby byl podíl otce na výchově dětí zejména v běžných všedních dnech po další časově neohrazené období tak marginální jako do té doby. Stěžovatelka namítá, že napadené rozhodnutí postrádá náležitě odůvodnění a je v rozporu se závěry vyjádřenými v nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 16/09. Po zrušení ustanovení § 220 odst. 3 občanského soudního řádu, umožňujícího odvolacímu soudu změnit rozhodnutí o předběžném opatření, nemohl městský soud takto rozhodnout.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud nejprve připomněl, že stabilita uspořádání rodinných poměrů má při rozhodování o péči o nezletilé klíčový význam.

Předběžné opatření nenahrazuje meritorní rozhodnutí soudu. Při jeho vydání je třeba mít na zřeteli i negativní dopad změn, které v životě dětí nastanou v důsledku častých předběžných úprav jejich styku s rodiči.

Na základě stávající právní úpravy civilního procesu a výše uvedeného nálezu lze rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí předběžného opatření potvrdit jako věcně správné nebo zrušit jako vadné. Změna rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření v zásadě není možná. Výjimku představuje např. hrozba přímého, bezprostředního a nenapravitelného zásahu do sféry možností faktického uspokojení v řízení uplatněného nároku či potřeba zatímní úpravy výchovných poměrů nezletilého (mj. změna bydliště při změně bydliště pěstouna, nástup do mateřské školy v místě nového bydliště). Soud je povinen s ohledem na konkrétní okolnosti případu předložit zvláštní zdůvodnění, proč nebyl standardní postup možný.

V posuzovaném případě Ústavní soud shledal, že městský soud svůj postup řádně neodůvodnil. Považoval-li odůvodnění obvodního soudu za „obecné a stručné“ a za příklad „rozhodnutí na hranici přezkoumatelnosti“, měl možnost rozhodnutí zrušit a vrátit jej prvoinstančnímu soudu k dalšímu řízení. Neprokázal ani nutnou podmínku naléhavosti vydání předběžného opatření. Z napadeného rozhodnutí ani obsahu spisu není zřejmé, že by v životě nezletilých v mezidobí nastala nějaká zvláštní, výjimečná situace, která by potřebu zatímní úpravy poměrů účastníků řízení odůvodnila. Takovou zásadní změnou nemůže být délka řízení ani vyjádření nezletilých v pohovoru s opatrovníkem.

Dle Ústavního soudu městský soud blíže nevyhodnotil ani nejlepší zájem dětí. Ten je přitom vždy třeba posoudit individuálně s ohledem na konkrétní situaci, v níž se dítě nachází. Městský soud v rozhodnutí neuvádí nic k situaci nezletilých, nezohlednil jejich celkový zdravotní stav (i přes dlouhodobou existenci jejich zdravotních potíží) a nereflekoval, jak se nařízení předběžného opatření může v jejich životě projevit. Své rozhodnutí v zásadě opírá pouze o názor nezletilých, který získal zprostředkovaně z rozhovoru s opatrovníkem.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je sice třeba jeho stanovisko považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu, současně ale není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a své rozhodnutí založily pouze na jeho přání, nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů. V naléhavé situaci při nařízení předběžného opatření jsou sice ospravedlnitelné nižší nároky kladené na kvalitu odůvodnění rozhodnutí a komplexity posouzení, o něž se rozhodnutí opírá. Alespoň základní úvahy, které soud k nařízení předběžného opatření vedly, však musí uvést vždy. Napadenému rozhodnutí takové odůvodnění chybí.

Na základě výše uvedeného Ústavní soud uzavřel, že městský soud svým postupem porušil základní právo stěžovatelky na soudní ochranu ve spojení s právem na rodinný život a právem na péči o děti a jejich výchovu. V rozporu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte nezohlednil nejlepší zájem nezletilých. Napadené rozhodnutí proto zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Kateřina Ronovská. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 1677/23

19. 3. 2024

Vyhověno

Baxa Josef

Zjišťování názoru nezletilého a právo vyjádřit se při změně dosavadního uspořádání péče o dítě

Zjišťuje-li soud pro účely posouzení nejlepšího zájmu dítěte názor nezletilého, musí vést pohovor tak, aby měl nezletilý úměrně svému věku a rozumové vyspělosti skutečnou možnost vyjádřit se ke všem uvažovaným formám péče. Chce-li soud v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé překročit návrhy účastníků řízení, musí jim umožnit vyjádřit se ke všem skutkovým zjištěním a změnám právního hodnocení. Zvláště, mohou-li vést k zásadním změnám dosavadního uspořádání péče.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky P. G. zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 19. března 2024 rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. března 2023 č. j. 14 Co 392/2022-546 z důvodu porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu a výchovu dětí.

Narativní část

Okresní soud zamítl žádost otce nezletilých o změnu dosavadní péče o děti. Proti rozsudku podal odvolání, přičemž i nadále trval na tom, aby soud svěřil nezletilé do nerovnoměrné střídavé péče. Krajský soud v Ostravě změnil rozsudek okresního soudu tak, že stanovil rovnoměrnou střídavou péči v intervalu střídání po jednom týdnu. Stěžovatelka, matka nezletilých, namítala, že krajský soud nerozhodoval v nejlepším zájmu dětí a nezohlednil vzdálenost bydliště rodičů s ohledem na docházku dětí do školy. Nevzal v potaz ani názor ustanoveného opatrovníka, který navrhoval potvrdit rozsudek okresního soudu. Konečně stěžovatelka namítala porušení procesních práv, když jí krajský soud neumožnil reagovat na změnu návrhu otce a vydal tak pro ni překvapivé rozhodnutí.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud se zabýval stížností ve dvou úzce souvisejících rovinách. První se týkala procesních práv stěžovatelky, zejména jejího práva vyjádřit se k návrhu otce na změnu dosavadní péče o nezletilé na rovnoměrnou střídavou péči a řádného odůvodnění rozhodnutí krajského soudu. Zadruhé se Ústavní soud zabýval tím, zda krajský soud při zachování práva rodičů na péči a výchovu svých dětí rozhodl v nejlepším zájmu nezletilých.

K první námitce o překvapivém rozhodnutí krajského soudu k rovnoměrné střídavé péči Ústavní soud znovu zdůraznil, že součástí práva na soudní ochranu je i požadavek na předvídatelnost soudního rozhodnutí. Ten se promítá jak do postupu soudu během projednávání, tak i do výsledku řízení.

Účastníci řízení musí mít příležitost vyjádřit se ke všem otázkám, které jsou zásadní pro rozhodnutí. To platí také pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, kdy může soud překročit návrhy účastníků řízení a přisoudit něco jiného nebo více i méně, než čeho se domáhali. Zejména to pak platí v řízení o odvolání, kdy má odvolací soud odlišný právní názor na uspořádání péče o nezletilé než soud prvního stupně. Odvolací soud musí účastníky seznámit s tímto názorem a poskytnout jim dostatečný prostor vyjádřit se, případně navrhnout další důkazy.

Právní zástupkyně otce v závěrečné řeči pouze letmo zmínila, že ačkoli otec setrvává na střídavé péči rozvržené nerovnoměrně, uvítal by i střídavou péči rovnoměrnou, pokud by taková možnost byla. Poté krajský soud pokládal související dotazy ohledně rovnoměrně rozvržené střídavé péče o děti pouze otci. Stěžovatelce již nedal příležitost k žádné reakci ani vyjádření a rovnou vyhlásil rozsudek. Pro stěžovatelku byl tento návrh o to neočekávanější, že o něm po celou dobu řízení nepadla jediná zmínka. Krajský soud tak vydal pro stěžovatelku zcela překvapivý rozsudek a pochybil, když stěžovatelce nezajistil uplatnění jejích procesních práv. Nadto změnou náhledu nastolil situaci, se kterou paradoxně nepočítala a nesouhlasila žádná ze stran, jak vyplývá z vyjádření otce a opatrovníka nezletilých k ústavní stížnosti.

Ústavní soud v druhé části posuzoval, zda si krajský soud opatřil dostatek důkazů, náležitě je zhodnotil a vyvodil z nich správná a úplná skutková zjištění, aby přijal rozhodnutí odpovídající nejlepšímu zájmu nezletilých. Ústavní soud již v minulosti dovodil přednost střídavé péče rodičů v případě, že jsou oba schopni se o děti rovnocenně postarat. Princip rovnosti však lze zachovat, i když bude střídavá péče nastavena nerovnoměrně. Přednost péče obou rodičů může soud vyvrátit, ale je potřeba takový závěr objektivně odůvodnit. Obecně odkazy například na útlý věk dítěte, stabilitu výchovného prostředí, komunikační potíže rodičů nebo logistickou a adaptační náročnost nemohou samy o sobě takový závěr podpořit.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Jedním ze základních kritérií pro posouzení nejlepšího zájmu dítěte je bezesporu jeho názor a přání. V souladu s čl. 12 Úmluvy o právech dítěte má nezletilý právo svůj názor vyjádřit, je-li toho s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopný. Za nejzazší věkovou hranici považuje Ústavní soud dvanáct let. To ovšem neznamená, že osmileté dítě toho nebude schopno. Je proto povinností obecných soudů pečlivě zvážit při svém rozhodování i přání dítěte mladšího dvanácti let.

Ústavní soud spatřuje zásadní nedostatek rozhodnutí v tom, že krajský soud žádným způsobem nezjišťoval názor nezletilých na případnou rovnoměrnou střídavou péči, byť s nimi během řízení opakovaně komunikoval. Tuto variantu s dětmi vůbec neprobíral, což taky potvrdil i opatrovník. Nezletilí se vyjádřili pouze k dosavadnímu uspořádání a eventuální nerovnoměrné střídavé péči, přičemž řekly, že nechtějí dojíždět od otce do školy. Krajský soud nezohlednil ani psychický dopad pravidelné střídavé péče na děti během školní docházky, ani že obě děti opakovaně potvrdily, že si přejí zachovat současné nastavení. Také nehodnotil dopady každodenního přibližně dvouhodinového dojíždění do školy dětí kvůli vzdálenému bydlišti otce. Soud pouze uvedl, že v rovnoměrné střídavé péči nevidí negativní dopady na nezletilé a vzhledem k věku dětí nelze očekávat, že by dokázaly otázku péče v celém rozsahu posoudit. Ústavní soud uzavřel, že skutková zjištění krajského soudu byla nedostatečná, aby na jejich základě mohl dospět k závěru, že rovnoměrná střídavá péče je v nejlepším zájmu dětí.

Krajský soud svým postupem porušil stěžovatelčinu právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, v návaznosti i její právo na výchovu dětí dle čl. 32 odst. 4 Listiny ve spojení s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Krajský soud bude muset nové rozhodnutí náležitě odůvodnit a vypořádat se s podstatnými skutečnostmi včetně přání nezletilých, které musí znovu jednotlivě vyslechnout. Jde totiž i o zachování zdravých vztahů mezi dětmi jako sourozenci. Krajský soud musí zvážit i potřebu zvláštní úpravy péče během prázdnin a svátků.

Soudcem zpravodajem byl Josef Baxa. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1200/23

20. 3. 2024

Vyhověno

Ronovská Kateřina

Odporovatelnost právních úkonů dlužníka v rozsahu dávek výživného splatných po dni rozhodnutí soudu o odpůřčí žalobě

Ochranu poskytovanou věřiteli, nezaopatřenému dítěti, je třeba vztahovat i na výkon rozhodnutí výživného splatného po rozhodnutí o odpůřčí žalobě. Jedině takový výklad § 42a občanského zákoníku z roku 1964 nejlépe reflektuje právo dítěte na rodičovskou výchovu a péči dle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky T. T. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 20. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 1086/2023-562 ze dne 18. 4. 2023, usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 16/2022-399 ze dne 15. 2. 2022, usnesení Městského soudu v Praze č. j. 14 Co 336/2022-516, 14 Co 337/2022 ze dne 18. 11. 2022 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 3 č. j. 36 EXE 2168/2019-452 ze dne 14. 7. 2022 ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu č. j. 36 EXE 2168/2019-458 ze dne 1. 8. 2022 pro porušení čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny.

Narativní část

Stěžovatelka v exekučním řízení vymáhala po svém otci běžné a dlužné výživné. Ten v roce 2010 na svou matku převedl členský podíl v bytovém družstvu představující jeho jediný exekučně postižitelný majetek. Matka jako zákonná zástupkyně nezletilé stěžovatelky na základě odpůřčí žaloby domohla, že dohoda o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu, uzavřená mezi otcem stěžovatelky a vedlejší účastnicí, babičkou stěžovatelky, je vůči stěžovatelce právně neúčinná. Do exekučního řízení zahájeného již zletilou stěžovatelkou proto byla přibrána babička stěžovatelky. Ta jako vedlejší účastnice navrhla částečné zastavení exekuce s odvoláním na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 856/2011, dle kterého mohou být předmětem exekučního řízení pouze pohledávky vzniklé stěžovatelce za jejím otcem do právní moci rozsudku nalézacího soudu.

Obvodní soud návrh na částečné zastavení exekuce zamítl. Závěry uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu neaplikoval. Poukázal, že v případech vyživovací povinnosti je nezbytné při výkladu aplikovat základní zásady, které prolínají celým občanským právem, jako jsou zásada ochrany slabší smluvní strany, zásada ochrany dobrých mravů a zákazu zneužití práva.

Uvedl, že stěžovatelku je nezbytné považovat za slabší smluvní stranu, neboť její postavení je z důvodu odkázání na výživu vedlejší účastníkem značně ztížené. Uzavřel, že v případě dlužného plnění z vyživovací povinnosti je potřebné zvýšenou měrou chránit věřitele, je-li nezaopatřeným dítětem, nikoliv poskytovat zvýšenou ochranu majetku rodiče, který neplní své zákonné povinnosti.

Odvolací soud toto rozhodnutí potvrdil s tím, že příklonění k závěrům Nejvyššího soudu by znamenalo rezignaci na ochranu osob odkázaných na výživu před úmyslně zkracujícím jednáním povinných a je nezbytné, aby výklad naopak sledoval specifickou povahu výživného. Dovolání vedlejší účastnice nicméně Nejvyšší soud vyhověl a usnesení obvodního i městského soudu zrušil. Vázány právním názorem Nejvyššího soudu obecné soudy následně exekuci částečně zastavily. Stěžovatelka neuspěla ani se svým dovoláním. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že výklad provedený obecnými soudy je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Jádrem přezkumu Ústavním soudem bylo posouzení, zda je ústavně konformní závěr Nejvyššího soudu, že zkracuje-li právní úkon dlužníka uspokojení pohledávky na výživném věřitele (tedy rodiče ke zletilému nezaopatřenému dítěti), dopadá jeho neúčinnost určená pravomocným rozhodnutím soudu dle § 42a občanského zákoníku z roku 1964 pouze na dávky, které byly splatné v době rozhodování soudu, a naopak se již nevztahuje na dávky, které budou splatné teprve v budoucnu.

Ústavní soud shledal, že výklad zastávaný Nejvyšším soudem je v hodnotovém rozporu se samotnou koncepcí vyživovací povinnosti a péče o nezaopatřené děti ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny. Při výkladu § 42a občanského zákoníku z roku 1964 je třeba postupovat v souladu se základními zásadami soukromého práva a upřednostnit výklad, který nejlépe reflektuje právo

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

dítěte na rodičovskou výchovu a péči, smysl a účel institutu odporovatelnosti i obecné právo na soudní ochranu. Je těžko představitelné, že by se zákonodárce kontinuálně snažil o zavádění nových mechanismů, zajišťujících řádné plnění vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem, a zároveň by soudy mohly formalisticky, pouze jazykovým výkladem, dovozovat opak.

Výklad, v jehož důsledku bude muset věřitel, nezaopatřené dítě, podávat odpůrčí žaloby opakovaně pro každou nově splatnou dávku výživného, nelze přijmout. Takový postup by neúměrně zatěžoval věřitele i další účastníky řízení, včetně soudní soustavy, což je v rozporu se zásadou procesní ekonomie. Výživné nezaopatřenému dítěti je nezbytné poskytovat bez zbytečného prodlení, protože jenom tak může naplnit svůj účel. Výklad, na základě kterého je třeba ochranu poskytovanou věřiteli vztahovat i na výkon rozhodnutí výživného splatného po rozhodnutí o odpůrčí žalobě, je namísto tím spíše, že v posuzované věci bylo řízení o odpůrčí žalobě zahájeno již v roce 2012 a ukončeno pravomocným rozhodnutím až v roce 2019. Trvalo tedy podstatnou část života stěžovatelky.

Nadto je nezbytné, aby se Nejvyšší soud, třebaže sleduje dosavadní výkladovou judikatorní linii, řádně vypořádal s předloženými relevantními právními argumenty účastníka řízení i odlišnou argumentací nižších soudů. Jen tak může být jeho odůvodnění přesvědčivé a legitimizovat dříve přijatá rozhodnutí. Obecné soudy výjimečně mohou dojít k jiným ústavněprávním závěrům než dříve vysloveným Ústavním soudem. Je však namísto, aby pro výjimku existoval obzvláště dobrý důvod. V posuzovaném případě se tak nestalo.

S ohledem na uvedené Ústavní soud uzavřel, že napadenými rozhodnutí došlo k porušení práva stěžovatelky na výchovu a péči o dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny i práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, a tato rozhodnutí zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Kateřina Ronovská. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1723/23

13. 3. 2024

Vyhověno

Zemanová Daniela

Rovnost účastníků řízení v souvislosti s doručením doplňujícího odůvodnění blanketní stížnosti

Neposkytne-li soud rozhodující o stížnosti odsouzené osoby proti usnesení o přiznání náhrady nákladů poškozenému možnost se k odůvodnění stížnosti vyjádřit, jedná v rozporu s právem na rovnost účastníků řízení dle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky L. G. zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 13. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 31 To 121/2023-1016 ze dne 19. 4. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

Narativní část

Manžel stěžovatelky zemřel na následky zranění poté, co na jeho vozidlo spadl strom. Rozsudkem krajského soudu byla vedlejší účastnice uznána vinnou ze spáchání přečinu usmrcení z nedbalosti. Okresní soud následně rozhodl, že vedlejší účastnice musí stěžovatelce nahradit náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody ve výši 162 435 Kč. Vedlejší účastnice napadla rozhodnutí stížností, v níž namítala špatný výpočet přiznaných nákladů. Ze spisového materiálu vyplývá, že zmocněnci stěžovatelky soud doručil blanketní stížnost proti rozhodnutí okresního soudu podanou vedlejší účastnicí. Odůvodnění stížnosti, které zaslala již přímo krajskému soudu, zmocněnci ani stěžovatelce soud nedoručil.

Krajský soud z podnětu podané stížnosti zrušil usnesení okresního soudu a sám rozhodl o přiznání náhrady nákladů stěžovatelce ve výši 53 201 Kč. Úkony zmocněnce přitom rozdělil do dvou kategorií, na účelně realizované úkony související s uplatňováním nároku na náhradu újmy, a úkony, které nebyly činěny v souvislosti s náhradou újmy, avšak souvisejí se zastupováním poškozené v trestním řízení. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítala, že dělení úkonů zmocněnce nemá oporu v platném právu a že jí ani jejímu zmocněnci nebyla doručena stížnost vedlejší účastnice proti rozhodnutí okresního soudu.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Usnesení okresního soudu napadla odsouzená vedlejší účastnice blanketní stížností s tím, že odůvodnění doplní do 31. března 2023. Okresní soud dne 27. března doručil blanketní stížnost zmocněnci stěžovatelky a dne 30. března předložil spis krajskému soudu.

Doplňující odůvodnění stížnosti proti usnesení okresního soudu zaslala vedlejší účastnice přímo krajskému soudu v poslední den uvedené lhůty. Toto doplnění, obsahující pět stran podrobné právní i skutkové argumentace, soud nezaslal ani zmocněnci, ani stěžovatelce. Krajský soud tedy ve věci rozhodl, aniž by stěžovatelku obeznámil s obsahem odůvodnění stížnosti. Tím dle Ústavního soudu vydal překvapivé rozhodnutí a porušil stěžovatelčina ústavní práva.

Princip předvídatelnosti soudního rozhodnutí a zákaz překvapivých rozhodnutí znamená, že účastníci řízení musejí mít možnost účinně argumentovat ve vztahu ke všem otázkám, na jejichž řešení může rozhodnutí soudu spočívat, zvláště navrhuje-li takový postup jiný účastník řízení. Přestože přímým předmětem napadeného rozhodnutí byla její majetková práva, nedostala stěžovatelka reálnou možnost se k podání druhého účastníka řízení vyjádřit. Ani možnost stěžovatelky nahlédnout do spisu nezbavuje soud povinnosti doručit jí podání druhého účastníka. Stejně jako mohla vedlejší účastnice legitimně očekávat, že soud s rozhodnutím posečká do doby doplnění blanketní stížnosti, měla podle Ústavního soudu stěžovatelka legitimní očekávání, že jí toto doplnění doručí a dostane možnost na něj reagovat, zvláště, byla-li jí předtím doručena nicneříkající blanketní stížnost.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud dospěl k závěru, že usnesením krajského soudu bylo porušeno ústavní právo stěžovatelky na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) a ústavní právo na rovnost účastníků řízení (čl. 37 odst. 3 Listiny), a napadené rozhodnutí zrušil. Námitkami týkajícími se obsahu napadeného rozhodnutí se Ústavní soud nezabýval, bude se jimi zabývat krajský soud ve znovuotevřeném řízení.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Daniela Zemanová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 1067/22

20. 3. 2024

Zamítnuto

Procesní – náhrada nákladů řízení - § 62

Uhlíř David

Vztah kompenzace za zákonná břemena týkající se vodních děl podle vodního zákona a soukromoprávních ujednání dle občanského zákoníku

Stanovení jednorázové náhrady podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), nevylučuje soukromoprávní ujednání mezi totožnými stranami, resp. nájemní smlouvu.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 20. 3. 2024 zamítl II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy návrh stěžovatelky Vodovody a kanalizace Chrudim, a. s., na rušení rozsudku Okresního soudu v Chrudimi ze dne 10. března 2022 č. j. 108 C 25/2021-30. Vedlejšímu účastníkovi nepřiznal náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

Narativní část

Stěžovatelka a Lesy České republiky jako vedlejší účastník uzavřeli nájemní smlouvu. Vedlejší účastník se zavázal na dobu 5 let přenechat stěžovatelce do užívání pozemky, na kterých se nacházely vodojemy ve vlastnictví stěžovatelky. Vedlejší účastník se domáhal vydání platebního rozkazu, jímž měl soud uložit stěžovatelce povinnost uhradit částku ve výši 8 441 Kč s příslušenstvím. Stěžovatelka po uplynutí sjednané doby předmět nájmu nadále užívala, přičemž žádná ze smluvních stran nedala předem najevo vůli nájem ukončit. Proto byla nájemní smlouva ve smyslu § 2230 odst. 1 občanského zákoníku znovu uzavřena. Okresní soud vydal platební rozkaz, jímž žalobě v plném rozsahu vyhověl. V odporu stěžovatelka namítala, že nájemní smlouva již netrvá, neboť svou vůli nepokračovat v nájemním vztahu vedlejšímu účastníkovi sdělila. Nový § 59a vodního zákona výslovně upravuje problematiku náhrad, nájemní vztah se tak pro stěžovatelku stal nadbytečný.

Okresní soud uložil rozsudkem stěžovatelce povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi celou částku s příslušenstvím. Zároveň stěžovatelce uložil povinnost nahradit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení. Uzavřel, že nájemné představuje pouze volbu formy uskutečnění náhrady. Došlo k platnému prodloužení smlouvy dle § 2230 odst. 1 občanského zákoníku.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Stěžovatelka vznesla v ústavní stížnosti otázku, zda zakotvení náhrady za zákonné věcné břemeno v § 59a vodního zákona (ne)vylučuje aplikaci ustanovení týkající se nájmu dle občanského zákoníku, resp. aplikaci § 2230 odst. 1 tohoto zákona.

V dané věci šlo o zaplacení bagatelní částky. Ústavní soud přesto přistoupil k meritornímu přezkumu napadeného rozsudku, neboť klíčová otázka má obecnější charakter.

Ústavní soud uvedl, že služebnost dle § 59a vodního zákona představuje tzv. zákonnou služebnost. Z důvodové zprávy ke změnovému zákonu č. 303/2013 Sb., k § 59a vodního zákona lze dovodit záměr zákonodárce zřídit služebnost pro již v minulosti zbudovaná vodní díla, která se nacházejí na pozemcích jiných vlastníků. Daným způsobem mělo zjevně dojít k zajištění přístupu k vodním dílům coby veřejně prospěšným stavbám a jejich řádného provozu. Služebnost nabytá ze zákona vzniká okamžikem účinnosti zákona a trvá, dokud je právní úprava účinná. Oproti tomu v případě nájmu jde o obligační vztah, který vyvolává právní účinky pouze mezi smluvními stranami (inter partes), u něhož strany mohou svým projevem vůle ovlivnit jeho trvání.

Z tohoto pohledu tak vlastník pozemku již nemá k dispozici (smluvní) uvážení, zda přístup k vodnímu dílu jeho vlastníku umožní, případně za jakých podmínek. Vodní zákon jako složkový předpis veřejného práva zakotvuje jasné kogentní pravidlo. Ačkoliv se na základě § 59a vodního zákona nezřizuje užívací právo vlastníka vodního díla k samotnému pozemku, vyplývá z něj povinnost vlastníka strpět vodní dílo na svém pozemku a umožnit jeho užívání.

Ústavní soud přesto dospěl ve shodě s okresním soudem k závěru, že stanovení jednorázové náhrady podle vodního zákona nevylučuje soukromoprávní ujednání mezi totožnými stranami, resp. nájemní smlouvu.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Podle přechodného ustanovení čl. LV zákona č. 303/2013 Sb., pokud nedojde mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla k dohodě o náhradě za užívání pozemku podle § 59a vodního zákona do 24 měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona č. 303/2013 Sb., rozhodne na návrh vlastníka pozemku nebo vodního díla o výši náhrady soud.

Při rozhodování o výši náhrady dle vodního zákona by soud nepochybně zohlednil i ujednání mezi stranami. Služebnost dle § 59a vodního zákona v tomto smyslu nevylučuje možnost jiné úpravy režimu peněžitého vyrovnání mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla. Tedy nevylučuje další soukromoprávní ujednání (nájem) mezi týmiž stranami, uplatní se i další navazující ustanovení občanského zákoníku, konkrétně § 2230 odst. 1 občanského zákoníku. Napadený rozsudek proto obstál.

Okresní soud neporušil právo stěžovatelky na soudní ochranu a na spravedlivý proces zaručené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ani čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnost zamítl.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl David Uhlíř. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 1034/23

26. 3. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Odmítnuto pro neoprávněnost navrhovatele

Odmítnuto pro nepříslušnost

Křesťanová Veronika

Restituce in integrum; protiústavní interpretace zákona o půdě obecnými soudy

Zásada plného ověření vyplývající z nálezu sp. zn. IV. ÚS 68/94 a spočívající v posouzení, zda existuje, nebo neexistuje zásadní překážka podle § 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 229/1991 Sb., o půdě, bránící ve vydání pozemku, se uplatní i v případě posouzení (ne)existence překážky bránící vydání stavby podle § 11 odst. 4 téhož zákona.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky Ing. Jany Hofmanové zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 26. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 2988/2022-536 ze dne 7. 2. 2023, rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 422/2021-471 ze dne 24. 2. 2022 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 28 C 187/2011-426 ze dne 3. 6. 2021 pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a to ve vymezeném rozsahu. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl. Ústavní stížnost hlavního města Prahy odmítl.

Narativní část

Obecné soudy opakovaně rozhodovaly o restitučním nároku na vydání původně zemědělské usedlosti, která v současné době slouží jako archiv Institutu plánování a rozvoje hlavního města Prahy. Původní objekty byly většinou odstraněny a na jejich místě byl postaven nový soubor pěti budov. Pouze budova A1 nebyla postavena nově, ale vznikla rekonstrukcí původní obytné budovy. Městský soud, vázán právním názorem Nejvyššího soudu, uvedl, že nedošlo-li k zásadní přestavbě budovy A1, která by zapříčinila zánik souvislosti stavby se zemědělskou výrobou, nedochází k vyloučení naturální restituce podle § 11 odst. 4 zákona o půdě. Vydání spoluvlastnického podílu k budově A1 (spolu se zastavěnými pozemky) sloužící k ubytování podle městského soudu logicky nepovede ke ztrátě funkčnosti a využitelnosti ostatních budov původního zemědělského areálu.

Tvrzením stěžovatele, že vydáním dojde k narušení nedělitelného funkčního celku a ztrátě funkčnosti a využitelnosti areálu, nepřivědčil ani Nejvyšší soud. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že městský soud a Nejvyšší soud nerefletovaly restituční areálovou judikaturu a judikaturu týkající se překážky spočívající ve veřejném zájmu na nevydání předmětných nemovitostí.

Stěžovatelka nesouhlasila se závěrem městského soudu, který rozhodl o vydání části pozemku s obytným domem, avšak bez přístaveb, příjezdové cesty a dvora z důvodu, že přístavby jsou samostatné věci, a nelze je vydat, neboť jde o nové stavby vzniklé po převzetí nemovitosti státem a nesouvisející s předmětem zemědělské výroby.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud nejprve připomněl, že při aplikaci restitučních zákonů není možné postupovat příliš restriktivně, resp. formalisticky. Naopak je nutné používat je velmi citlivě, vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu a zejména s ohledem na smysl a účel zákona. Přitom platí, že je nutné zásadně preferovat vydání původního pozemku.

Závěr městského soudu v dané věci, že budovy A2, B1, B2 a B3 svým účelovým určením brání zemědělskému či lesnímu využití pozemku, Ústavní soud shledal za extrémně vybočující z mezí ústavních zásad spravedlivého procesu. S odkazem na nálezu sp. zn. IV. ÚS 68/94 uvedl, že sporná otázka, zda existuje nebo neexistuje zásadní překážka podle § 11 odst. 1 písm. c) zákona o půdě bránící ve vydání pozemku (zejména, zda stavba brání zemědělskému využití pozemku), musí soud podrobit plnému ověření. Uvedené platí i pro odůvodnění, zda zásadní přestavbou stavba ve smyslu § 11 odst. 4 zákona o půdě ztratila svůj původní stavebnětechnický charakter tak, že již nesouvisí s předmětem zemědělské výroby.

Dle Ústavního soudu aplikace § 11 odst. 4 zákona o půdě nestojí a nepadá se stavebnětechnickými parametry, ale odvíjí se i od dalších okolností zohledňujících individuální poměry věci, zejména zda přestavba skutečně popře možnost zajištění zemědělské výroby ve vlastním i souvisejícím smyslu slova.

Městský soud v posuzovaném případě vycházel výlučně z vymezení stavby z hlediska veřejného stavebního práva. Uvedl, že nové stavby byly kolaudačně určeny k využití jako kancelářské a archivní prostory spolu s technickým zázemím a bytem správce. Ústavní soud městskému soudu vytkl nepřesné uvedení v kolaudačním rozhodnutí vymezeného účelu i neodůvodnění, proč předmětné budovy popírají možnost zemědělské výroby. Městský soud také pochybil, pokud nepřihlédl k tomu, že stěžovatelce byly již dříve vydány polnosti v těsné blízkosti vlastní zemědělské usedlosti a současné nastavení jí znemožňuje péči o půdu. Není možné, aby soud diktoval vlastníkům, jak mají s půdou nakládat, podmiňoval navrácení vlastnictví určitým způsobem využití, či nenavracel, pokud nebudou (moci) pozemek určitým způsobem užívat.

Ústavní soud uzavřel, že obecné soudy tím, že opřely svůj závěr o dílčí stavebnětechnický aspekt, navíc nepřesně uchopený, který nadřadily celkovému *ratio legis*. Ten spočíval ve zmírnění majetkových křivd. Porušily ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Napadená rozhodnutí proto ve vymezeném rozsahu zrušil.

Soudkyní zpravodajkou ve věci byla Veronika Křesťanová. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

IV. ÚS 1736/23

26. 3. 2024

Vyhověno

Procesní – náhrada nákladů řízení - § 62

Baxa Josef

Projednání věci bez zbytečných průtahů

Čím déle řízení trvá, tím přísnější požadavky se na něj vztahují. Postup, který je ospravedlnitelný v kratším řízení, může u dlouhotrvajícího řízení představovat již neústavní průtah. U dlouhotrvajícího řízení může nečinnost soudu, který se rozhodl vyčkat na rozhodnutí v související věci a vrácení spisu, představovat porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele spolku Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl, z. s., zrušil IV. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 26. března 2024 usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. května 2023, č. j. 35 UL 10/2023-14, pro porušení práva stěžovatele na projednání věci bez zbytečných průtahů dle čl. 38 odst. 2 Listiny. Ústavní soud dále konstatoval porušení tohoto práva také zásahem Obvodního soudu pro Prahu 1, který spočíval v průtazích v řízení vedeném pod sp. zn. 30 C 37/2004. Obvodnímu soudu proto uložil, aby v průtazích nepokračoval a ve věci jednal.

Narativní část

Stěžovatel se již od roku 2004 domáhá po Ministerstvu kultury zaplacení částky 77 548 833 Kč z titulu náhrady škody způsobené nesprávným úředním postupem. Ministerstvo totiž nevydalo stěžovateli oprávnění k výkonu kolektivní správy autorských práv ve lhůtě 90 dnů od nabytí účinnosti autorského zákona. Oprávnění vydalo až po několika letech. Do té doby nemohl stěžovatel řádně vykonávat kolektivní správu a přerozdělovat autorům zisky z odměn. Ve věci opakovaně rozhodovaly obvodní, městský i Nejvyšší soud. Obvodní soud naposledy v roce 2020 žalobu zamítl.

Městský soud v září 2022 zamítavé rozhodnutí potvrdil jen zčásti a ve zbytku věc opětovně vrátil obvodnímu soudu k dalšímu řízení. Stěžovatel podal proti rozhodnutí městského soudu dovolání. Obvodní soud nařídil jednání na květen 2023, v březnu 2023 nicméně odeslal spis Nejvyššímu soudu. Jednání proto zrušil a rozhodl se vyčkat, než bude o dovolání rozhodnuto. Na vrácení spisu vyčkával do prosince 2023, kdy Nejvyšší soud dovolání odmítl. Stěžovatel nesouhlasil s odročením jednání do doby, než Nejvyšší soud vrátí spis. Podal proto k městskému soudu návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu, který soud zamítnul.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že v důsledku nepřiměřené délky řízení o náhradě škody, které trvá již 20 let, porušily obecné soudy jeho právo na projednání věci bez zbytečných průtahů. Délka řízení má za následek, že část autorů se nedočká svých odměn. Jen v posledních deseti letech totiž zemřelo 223 nositelů práv. Situace je o to paradoxnější, že stěžovatel započal toto řízení v návaznosti na vydání nálezu sp. zn. IV. ÚS 690/01 v jeho věci.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud dovedl z práva na projednání věci bez zbytečných průtahů dle čl. 38 odst. 2 Listiny také právo na to, aby byla věc bez zbytečného průtahu i skončena, tedy právo na projednání věci v přiměřené lhůtě. Při hodnocení přiměřenosti délky řízení je potřeba vždy zvažovat okolnosti konkrétního případu, zejména složitost věci, postup stěžovatele v řízení, postup orgánů veřejné moci v řízení a co bylo pro stěžovatele v sázce.

Skutečnost, že soud se rozhodne vyčkat rozhodnutí v související věci a vrácení spisu, nemusí ještě samo o sobě představovat průtah v řízení. V řadě případů se naopak jedná o racionální postup, který je v souladu se zásadou procesní ekonomie. Avšak čím déle řízení trvá, tím více se na něj vztahují přísnější požadavky. S narůstající délkou řízení proto klesá prostor obecného soudu, aby vyčkával na rozhodnutí jiného soudu či pasivně čekal na vrácení spisu a tím omlouval svou nečinnost. Postup obvodního soudu by mohl být ospravedlnitelný v kratším řízení, nikoli však v nynějším případě. V době, kdy se obvodní soud rozhodl vyčkávat s nařízením jednání, trvalo řízení již 20 let. Takovou délku nelze omlouvat složitostí věci, na kterou poukazovalo ministerstvo.

Nadto se stěžovatel nedopouštěl obstrukcí a délku řízení před soudy zbytečně neprodužoval. Nelze přehlédnout, že v řízení opakovaně docházelo k rušení rozhodnutí městského i obvodního soudu.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Soudní „ping-pong“ ovšem nelze přičítat k tíži stěžovatele, ale soudům. Ústavní soud zdůraznil, že obvodní soud měl možnosti, jak se nečinnosti vyhnout. Zprvém, mohl jednání nařídít a věc rozhodnout dříve, než odeslal spis Nejvyššímu soudu. I přestože se nová soudkyně obvodního soudu potřebovala s touto rozsáhlou věcí seznámit (soudní spis váží 15,886 kg), prodlevy vyvolané přidělení jinému soudci jdou k tíži veřejné moci. Zadržím, obvodní soud mohl koordinovat postup s Nejvyšším soudem tak, že mu spis bude k dispozici pouze po dobu nezbytně nutnou. Anebo si mohl Nejvyšší soud pořídit kopie relevantních částí spisu a ten vrátit obvodnímu soudu. Podstatné je, že nečinnosti bylo možné zabránit či období významně zkrátit.

Ústavní soud proto dospěl k závěru, že více než rok trvající nečinnost obvodního soudu představuje neústavní průtah v řízení. Obvodní soud navíc v průtazích pokračoval i poté, co mu Nejvyšší soud spis vrátil. Dvakrát totiž zrušil nařízené jednání na žádost zástupkyně žalované. Ústavní soud poukázal, že stěžovatel vede spor o náhradu škody se státem, který musí být schopen se vypořádat s nedostupností jednoho svého zaměstnance a nemůže kvůli tomu žádat o odročení jednání ve 20 let trvajícím sporu.

Ani městský soud vzniklou situaci nenapravit. Nevyhověl stěžovatelovu návrhu na určení lhůty, neboť podle něj obvodní soud mohl vyčkat do doby, než mu Nejvyšší soud vrátí spis. Podle Ústavního soudu však měl rozpoznat, že se obvodní soud dopouští neústavního průtahu v řízení a určit mu lhůtu k provedení jednání. V takto dlouhém řízení soudy měly vyvinout vyšší úsilí, komunikovat spolu a svůj postup koordinovat. Soudy a soudci ostatně nemají dbát jen o to, aby se v řízení sami nedopouštěli průtahů. Musí především usilovat, aby rozhodnutí ve věci bylo vydáno v přiměřené lhůtě, a proto musí brát v úvahu celkový průběh a okolnosti řízení.

Z výše uvedených důvodů Ústavní soud konstatoval porušení práva stěžovatele na projednání věci bez zbytečných průtahů podle čl. 38 odst. 2 Listiny ze strany obvodního i městského soudu. Proto napadené usnesení městského soudu zrušil a obvodnímu soudu uložil povinnost nepokračovat v průtazích a ve věci neprodleně jednat.

Soudcem zpravodajem byl Josef Baxa. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

II. ÚS 1969/23

20. 3. 2024

Vyhověno

Svatoň Jan

Nezohlednění důkazních materiálů při rozhodování soudu o osvobození od placení soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů

Uzavře-li soud, že stěžovatel dostatečně netvrdil a nedoložil své celkové aktuální osobní, majetkové a výdělkové poměry přesto, že je tento závěr ve zjevném rozporu s obsahem kompletní spisové dokumentace, dojde k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a odst. 2 ve spojení s čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Nálezem ze dne 20. 3. 2024 zrušil II. senát Ústavního soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy k návrhu stěžovatele J. D. B. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. května 2023 č. j. 7 As 73/2023-22 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. března 2023 č. j. 11 Ad 1/2023-57 pro rozpor s čl. 36 odst. 1 a 2 ve spojení s čl. 37 odst. 2 Listiny.

Narativní část

Městský soud nepřiznal stěžovateli osvobození od placení soudních poplatků a záloh pro řízení vedené u městského soudu. Zamítl návrh stěžovatele na ustanovení zástupce z řad advokátů. Jelikož stěžovatel dostatečně netvrdil a nedoložil své celkové poměry, soud jej vyzval, aby vyplnil formulář a připojil k němu příslušné listiny. Stěžovatel na výzvu reagoval odkazem na údajně již dříve doručené „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ (dále jen „Prohlášení“). Městský soud konstatoval, že toto Prohlášení z technických důvodů nikoli na straně soudu není součástí spisu. Kasační stížnost stěžovatele Nejvyšší správní soud zamítl, neboť shledal, že stěžovatel setrval na blíže nekonkretizovaném tvrzení o nemajetnosti a městskému soudu své aktuální osobní, majetkové a výdělkové poměry blíže neosvětlil, ani nedoložil. Stěžovatel zahltl městský soud řadou listin bez souvislosti k řízení.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že elektronickým podáním ze dne 7. 2. 2023 podepsaným zaručeným elektronickým podpisem, doručeným městskému soudu na adresu jeho elektronické podatelny doplnil svoji žádost o řádně vyplněné Prohlášení. To soudu dne 28. 2. 2023 opětovně přeposlal včetně příloh. Městský soud je však ignoroval a Nejvyšší soud jeho postup nezhojil.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud k přezkumu rozhodnutí k osvobození od soudních poplatků opakovaně uvedl, že takový spor nedosahuje intenzity opodstatňující porušení základních práv a svobod. Prostor pro zásah Ústavního soudu se otevírá pouze v případech, kdy rozhodnutí obecných soudů vykazuje prvky libovůle spočívající v extrémním rozporu mezi skutkovými zjištěními a právními závěry, nebo postrádající jakékoli odůvodnění, popř. obsahující odůvodnění vybočující v extrémní míře z rámce vymezeného principy spravedlnosti.

Ústavní soud z příslušného soudního spisu zjistil, že městský soud pravidelně nezakládal do spisu kompletní vytištěné přílohy zaslané stěžovatelem s poukazem na jejich rozsah. Stěžovatel skutečně již dne 7. 2. 2023 zaslal ze své e-mailové adresy městskému soudu jako jednu z příloh svého podání řádně vyplněné Prohlášení, vyplnil všechny jeho body i jiné okolnosti, které mohly mít vliv na osvobození. Toto Prohlášení doplnil o relevantní dokumenty.

Ústavní soud do jisté míry rozumí snaze městského soudu o hospodárné nakládání s finančními prostředky (náklady na tisk) a ochraně životního prostředí. Nelze však připustit postup městského soudu, jenž s odkazem na technické důvody na jeho straně nezohlední při svém rozhodování o osvobození od placení soudních poplatků a ustanovení advokáta stěžejní, řádně zaslané důkazní návrhy stěžovatele.

Městský soud i Nejvyšší správní soud uzavřely, že stěžovatel dostatečně netvrdil a nedoložil své celkové aktuální osobní, majetkové a výdělkové poměry. Tento závěr však byl ve zjevném rozporu s obsahem kompletní spisové dokumentace.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Ústavní soud proto v posuzované věci shledal extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry správních soudů. Neposoudily všechny relevantní okolnosti souzené věci, ačkoliv pro ně měly dostatečnou oporu v kompletní spisové dokumentaci.

Správní soudy porušily právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a odst. 2 (náležité odůvodnění) ve spojení s čl. 37 odst. 2 Listiny. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a tato rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jan Svatoň. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

III. ÚS 3279/23

20. 3. 2024

Vyhověno

Odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost

Šimíček Vojtěch

Předvídatelnost rozhodování soudů o osvobození od soudních poplatků

Pokud účastník řízení poukazuje na skutkové a právní závěry učiněné v jiných řízeních, musí se případná změna v posouzení soudem opírat o racionální a objektivní důvody. Pouze transparentně vyložené myšlenkové operace, odůvodňující rozdílný postup nezávislého soudu, vylučují libovůli při interpretaci a aplikaci práva a neporušují právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatelky Ostravská těžební, a. s., zrušil III. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 20. 3. 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Městského soudu v Praze č. j. 55 Co 330/2023-30 ze dne 6. 11. 2023 pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny. Ve zbytku ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

Narativní část

Stěžovatelka se žalobou u obvodního soudu domáhala vydání rozsudku, kterým by obvodní soud uložil žalované vedlejší účastníci zaplatit částku ve výši 6 688 863 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody. Současně s žalobou požádala o osvobození od soudních poplatků. Žádost doplnila prohlášením právnické osoby o majetkových poměrech a dalších rozhodných skutečnostech. Obvodní soud v Praze žádosti o osvobození od soudních poplatků nevyhověl. K odvolání stěžovatelky městský soud usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že stěžovatelce přiznal osvobození od soudního poplatku, jehož celková výše činí 334 443 Kč, v rozsahu 20 %. Ve zbytku usnesení obvodního soudu potvrdil. Stěžovatelka má za to, že svými účetními a daňovými doklady dostatečně prokázala stav své ekonomické situace odůvodňující výraznější osvobození od soudního poplatku. Okresní soud v Ostravě nadto v minulosti stěžovatelce přiznal osvobození od soudního poplatku v rozsahu 95 %, na což upozornila. Soudy podle ní tak porušily zásadu spravedlivého očekávání.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud připomněl závěry vyslovené v dřívějším nálezu sp. zn. I. ÚS 3324/15, podle nichž „nemůže obecný soud ignorovat argument účastníka řízení, kterým odkazuje na předchozí pravomocné soudní rozhodnutí ohledně shodné právní otázky, ale musí se s tímto zásadním argumentem ve svém odůvodnění náležitě vypořádat.“

Uvedené podle Ústavního soudu přitom nastalo v posuzovaném případě. Stěžovatelka v odvolání k městskému soudu doložila, že v její věci za srovnatelné majetkové a ekonomické situace o žádosti o osvobození od soudních poplatků ve dvou případech rozhodoval Okresní soud v Ostravě, který stěžovatelce přiznal osvobození od soudního poplatku v rozsahu 95 %. Tato rozhodnutí zaslala městskému soudu.

Dle Ústavního soudu nelze tvrdit, že by rozhodnutí vydaná jiným soudem byla pro městský soud *stricto sensu* závazná. Z principu předvídatelnosti a přezkoumatelnosti soudního rozhodování však plyne povinnost soudů se s uplatněnou argumentací účastníků řízení přesvědčivě vypořádat, což se nestalo. Za takové vypořádání nelze považovat jedinou větu v odůvodnění usnesení městského soudu, že „rozhodnutí vydaná jiným soudem v jiných řízeních nejsou pro jeho posouzení a rozhodnutí právně významná“. Je totiž zřejmé, že všechny žádosti stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků vycházely ze stejných majetkových i ekonomických poměrů stěžovatelky, o čemž svědčí zejména časový aspekt věci.

Ústavní soud rovněž nepřehlédl celkovou výši soudního poplatku přes 300 tisíc korun, který měla stěžovatelka uhradit, a která zjevně není bagatelní. Z obsahu napadeného usnesení přitom vyplývá, že městský soud vzal na vědomí ekonomickou situaci stěžovatelky tak, jak ji popsala v prohlášení o majetkových poměrech. Tedy včetně účetní ztráty poslední tři roky, nemožnosti vykonávat podnikatelskou činnost, vynakládání nákladů na nezbytné zajištění svého majetku a vedení právních sporů, zatížení vlastnictví souboru nemovitostí zástavou atp. Přesto stěžovatelku osvobodil od soudního poplatku pouze v rozsahu 20 %. Není vůbec zřejmé, na základě jakých konkrétních okolností městský soud dospěl k tak podstatně odlišnému závěru, než který učinil Okresní soud v Ostravě.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Ten přitom rozhodl za situace, kdy zjistil, že stěžovatelka měla na účtu částku 2,5 mil. Kč ke dni 6. 2. 2020, resp. 8,5 mil. Kč ke dni 30. 4. 2021. V nyní posuzované věci přitom oba soudy konstatovaly na bankovních účtech stěžovatelky pouze částku 21 726,98 Kč, což oproti předchozí posuzované situaci svědčí o podstatném zhoršení její ekonomické situace a finanční ztrátě v posledních letech.

Ústavní soud proto uzavřel, že městský soud porušil princip předvídatelnosti a přezkoumatelnosti soudního rozhodnutí, čímž zasáhl do základního práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a napadené rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem ve věci byl Vojtěch Šimíček. Žádný ze soudců neuplatnil odlišné stanovisko.

I. ÚS 2859/23

27. 3. 2024

Vyhověno

Wintr Jan

Náhrada škody (ušlý výdělek) způsobené nezákonným rozhodnutím NBÚ o odebrání bezpečnostní prověrky

Právo na ušlý zisk jakožto aspekt práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím orgánu veřejné moci podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod zahrnuje právo na to, co by poškozený za běžných okolností reálně získal, nedošlo-li by k nezákonnému jednání orgánu veřejné moci. Dospějí-li soudy k závěru, že stěžovateli náleží náhrada výdělku, který mu ušel v důsledku nezákonného rozhodnutí, nemohou výši náhrady škody podstatně snížit jen proto, že se výdělek pouze z malé části skládal z platu a z velké části z náhrady zvýšených životních nákladů podle nařízení vlády č. 62/1994 Sb. Plní-li tato náhrada zvýšených životních nákladů funkci pravidelného měsíčního výdělku, je součástí toho, na co má stěžovatel podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod základní právo.

Návrh a řízení před Ústavním soudem

Na návrh stěžovatele J. V. zrušil I. senát Ústavního soudu nálezem ze dne 27. března 2024 v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 1784/2023-344 ze dne 9. 8. 2023 a výrok I. rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 68 Co 314/2022-313 ze dne 11. 1. 2023 v rozsahu, ve kterém byla zamítnuta žaloba, pro rozpor s čl. 36 odst. 3 Listiny.

Narativní část

Stěžovatel působil na Ministerstvu obrany jako generální sekretář. Když byl zvolen Severoatlantickou radou na pozici člena IBAN s místem výkonu práce v Bruselu, Ministerstvo obrany pro něj vytvořilo nové pracovní místo s označením „referent zahraničních služeb a zahraničních vztahů“, s místem výkonu práce v zahraničí. Tím došlo k jeho přeřazení ze 16. do 14. platové třídy a snížil se základní plat. Pokud by totiž stěžovatel zůstal v 16. platové třídě, měl by nárok na příliš vysokou částku zvýšených životních nákladů. Ministerstvo tento pokles v platu kompenzovalo náhradou zvýšených životních nákladů. Stěžovateli tedy po jmenování členem IBAN náležel plat ve výši 54 340 Kč a náhrada zvýšených životních nákladů v měsíční výši asi 194 338 Kč.

Stěžovatel měl bezpečnostní prověrku na stupeň „tajné“. Na základě stěžovatelovy žádosti o vydání osvědčení i pro stupeň „přísné tajné“ NBÚ vydal rozhodnutí, kterým stěžovateli osvědčení pro stupeň „přísné tajné“ nevydal. Současně mu zrušil také osvědčení pro stupeň „tajné“. V důsledku tohoto rozhodnutí stěžovatel nemohl funkci člena IBAN dále vykonávat a Ministerstvo obrany s ním rozvázalo pracovní poměr. Na základě stěžovatelovy správní žaloby Městský soud v Praze rozhodnutí NBÚ pro nezákonnost zrušil. Stěžovatel uplatnil u NBÚ nárok na náhradu škody a nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, ten mu však nevyhověl. Stěžovatel se tak náhrady škody ve výši

přesahující 4 mil. Kč a nemajetkové újmy ve výši 3 mil. Kč domáhal po České republice žalobou před civilními soudy podle zákona o odpovědnosti státu za škodu.

V řízení rozhodovaly obecné soudy několikrát. V posledním řízení, ze kterého vzešla napadená rozhodnutí, Obvodní soud pro Prahu 5 žalobě stěžovatele plně vyhověl. Městský soud změnil jeho rozsudek tak, že se žaloba co do výše 3 430 933,43 Kč zamítá, ve zbytku rozsudek obvodního soudu potvrdil. Nejvyšší soud následně dovolání stěžovatele jako nepřípustné odmítl.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud konstatoval, že soudy správně rozhodly, že rozhodnutí o odebrání prověrky bylo nezákonné, že stěžovateli vznikla škoda v podobě ušlého výdělku a že zde existuje příčinná souvislost mezi odebráním prověrky a škodou. Soudy však chybně posoudily, co všechno má stát stěžovateli nahradit. Rozdíl je přitom zásadní, protože pokud stěžovateli náhrada náhrady zvýšených životních nákladů nenáleží, bude výše náhrady škody zhruba o tři čtvrtiny nižší. Podle provedeného dokazování by stěžovatel za obvyklého běhu věci vykonával svůj čtyřletý mandát člena IBAN a pobíral by plat v měsíční výši 54 340 Kč i náhradu nákladů zvýšených životních nákladů ve výši 194 338 Kč. K hypotetickému obnovení takového stavu měly soudy při posuzování stěžovatelova nároku na náhradu škody směřovat. Nahrazení veškeré majetkové hodnoty, která by poškozenému za normálního běhu věcí náležela, je totiž podstatou principu tzv. plné náhrady způsobené újmy.

Stěžovatel v důsledku nezákonného odebrání prověrky na své pracovní pozici nevykonával žádnou práci v zahraničí ani v České republice. Krátce po zvolení do prestižní pozice člena IBAN byl přeřazen ze 16. do 14. platové třídy a jeho plat mu výrazně klesl navzdory výraznému kariérnímu posunu.

ABSTRAKTY NÁLEZŮ

Tento platový sestup by byl nepochopitelný, kdyby ministerstvo stěžovatelův plat nekompenzovalo náhradou zvýšených životních nákladů. Prostřednictvím těchto náhrad ministerstvo stěžovateli ve skutečnosti nahrazovalo plat, který se stěžovateli nesmyslně při výrazném kariérním postupu podstatně snížil. Navíc mu těmito náhradami dorovnávalo plat, který odpovídal odměně vysoce postaveného člena ve strukturách NATO.

Ústavní soud právě tento aspekt případu považoval za podstatný. Náhrady zvýšených životních nákladů v případě stěžovatele totiž nesloužily jejich obecnému účelu, tedy nekompenzovaly zvýšené životní náklady při pobytu v zahraničí. Kompenzovaly snížení stěžovatelova tabulkového platu a nedostatečnou výši platu v porovnání s platem ostatních osob ve vrcholných pozicích struktur NATO. Rozhodující soudy tuto specifickou okolnost případu zcela pominuly. Je přitom zjevné, že se stěžovatelovy životní náklady po přesunu z Prahy do Bruselu nezvýšily o 200 tisíc Kč. Z okolností případu je naopak jasné, že stát nabídl stěžovateli toto řešení, které fakticky suplovalo jeho plat.

Z pohledu práva na náhradu škody podle čl. 36 odst. 3 Listiny není významné, jestli se majetkový prospěch, který stěžovatel s ohledem na pravidelný běh věcí mohl důvodně očekávat, nazývá „plat“, „náhrada zvýšených životních nákladů“ nebo jinak. Rozhodující je, jaký majetkový prospěch by stěžovatel s ohledem na pravidelný běh věcí mohl důvodně očekávat a jaký výdělek mu reálně ušel.

Nejvyšší soud i městský soud mechanickou aplikací právních předpisů i judikatury dospěly k výsledku, který je pro stěžovatele zjevně nespravedlivý a odporuje principům plynoucím z čl. 36 odst. 3 Listiny. Stěžovateli svědčí základní právo na náhradu škody, kterou mu stát nezákonným rozhodnutím způsobil. Škoda musí zahrnovat ušlý výdělek, který by stěžovatel nebýt nezákonného rozhodnutí získal. Ústavní soud proto návrhu vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Jan Wintr. Žádný soudce neuplatnil odlišné stanovisko.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Spolkový ústavní soud

Námítky proti schválení zákona o přímých volbách 2018 (zavedení dvouprocentního prahu pro volby do Evropského parlamentu) jako nepřipustné

Usnesení sp. zn. 2 BvE 6/23, 2 BvR 994/23 ze dne 6. února 2024

[Text rozhodnutí](#) / [Tisková zpráva](#)

Okolnosti případu

Navrhovatelka a stěžovatel, v podobě politické strany a jejího předsedy, se domáhali vyslovení protiústavnosti německého schvalovacího aktu k novele zákona o přímých volbách v rámci Evropské unie. Tato novela má v členských státech zavést legislativně podložený práh pro volby do Evropského parlamentu v rozmezí dvou až pěti procent odevzdaných platných hlasů. Akt zatím nenabyl v Německu platnosti a žádná taková hranice aktuálně dle zákona není stanovena. Po vstupu zákona o přímých volbách v roce 2018 v platnost Spolková republika Německo bude muset změnit své vnitrostátní právo tak, aby byl zaveden práh pro volby do Evropského parlamentu ve výši nejméně dvou procent odevzdaných platných hlasů. Díky schvalovacímu aktu pak bude Spolková republika Německo vázána právem EU tuto povinnost splnit a nebude se moci své odpovědnosti jednoduše vyhnout. Proto byli navrhovatelka a stěžovatel názoru, že zavedení schvalovacího aktu by porušovalo právo na rovné příležitosti politických stran a právo na rovné volební právo. Konkrétně odkazovali na to, že zmíněná novela překračuje pravomoci EU a je zásadou demokracie zaručenou v Základním zákoně, čímž zasahuje do ústavní identity státu.

Z odůvodnění rozhodnutí

Spolkový ústavní soud shledal návrhy jako neopodstatněné a s argumentací se neztotožnil.

Dle Spolkového ústavního soudu se navrhovatelce ani stěžovateli nepodařilo prokázat, jakým způsobem mohla být porušena jejich zmíněná ústavní práva, ani jakým způsobem měl být schvalovací akt v rozporu s evropskou integrační agendou tím, že překračuje pravomoci EU nebo zasahuje do německé ústavní identity, která je mimo dosah evropské integrace.

Zákon o přímých volbách 2018 poskytuje členským státům volnost v tom, že jim umožňuje zavést práh až do výše pěti procent odevzdaných platných hlasů, a jít tak nad rámec minimálního prahu. V tomto ohledu schválení zákona o přímých volbách 2018 nepodmiňuje Německo závaznými právními předpisy EU.

Schvalovací akt k zákonu o přímých volbách 2018 je případem účasti Německa na právním aktu Evropské unie.

Dle Základního zákona se Německo podílí na rozvoji Evropské unie, která se řídí demokratickými, sociálními a federálními zásadami, jakož i zásadou subsidiarity. Omezení otevřenosti německé státnosti vyplývají zejména ze zaručené ústavní identity Německa.

Platnost a uplatňování práva EU jsou v Německu demokraticky legitimní pouze tehdy, je-li zaručena ústavní identita Německa, která je mimo dosah jak ústavních změn, tak evropské integrace. Kromě toho se německé státní orgány nemohou podílet na přípravě, provádění, realizaci nebo uvádění do praxe takových opatření EU, která lze kvalifikovat jako akty *ultra vires*. Tyto akty totiž zjevně překračují pravomoci EU a vedou k zásadním posunům v rozdělení pravomocí.

Při přezkumu *ultra vires* Spolkový ústavní soud posuzuje, zda opatření EU respektuje program evropské integrace stanovený ve schvalovacím aktu k evropským smlouvám. Opatření je považováno za překračující pravomoci pouze tehdy, pokud se zjistí, že Evropská unie dostatečně kvalifikovaným způsobem překročila své pravomoci. Pouze v takovém případě lze opatření EU označit za vnucování politické moci občanům, kterému se nemohou vyhnout a které nemohou ovlivnit ani z hlediska osob u moci, ani z hlediska věcných otázek.

Při přezkumu na základě ústavní identity Spolkový ústavní soud zkoumá, zda je respektována německá ústavní identita. To zahrnuje zkoumání, zda se opatření EU dotýká zásad prohlášených za nedotknutelné dle Základního zákona. Jak přezkum *ultra vires*, tak přezkum ústavní identity soud musí provádět zdrženlivě a způsobem otevřeným evropskému právu.

Navrhovatelka a stěžovatel ovšem nedokázali předložit Spolkovému ústavnímu soudu argumenty, proč by zákon o přímých volbách 2018, jak byl schválen, mohl dostatečně kvalifikovaným způsobem porušit rozdělení pravomocí Evropské unie a Německa nebo zasáhnout do německé ústavní identity. Prokázání bylo nutné k odůvodnění tvrzení, že zavedení minimální hranice omezuje práva takovým způsobem, který nelze ústavněprávně odůvodnit.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Jelikož se navrhovatelce a stěžovateli nepodařilo prokázat, jakým způsobem jsou jejich ústavní práva porušena povinností zavést volební práh ve výši nejméně dvou procent odevzdaných platných hlasů, což je povinnost vyplývající ze schválení zákona o přímých volbách v Německu v roce 2018, zamítl Spolkový ústavní soud jejich návrhy jednomyslným rozhodnutím.

Dotčená ustanovení

Základní zákon (GG)

Článek 1

(1) Důstojnost člověka je nedotknutelná. Respektovat a chránit ji je povinností veškeré státní moci.

(2) Německý lid proto uznává neporušitelná a nezczitelná lidská práva za základ každé lidské společnosti, míru a spravedlnosti na světě.

(3) Dále uvedená základní práva zavazují zákonodárství, výkonnou moc a soudnictví jako bezprostředně platné právo.

Článek 3 odst. 1

Všichni lidé jsou si před zákonem rovni.

Článek 20

(1) Spolková republika Německo je demokratický a sociální spolkový stát.

(2) Veškerá státní moc vychází z lidu. Lid ji vykonává ve volbách a hlasováních a prostřednictvím zvláštních orgánů zákonodárství, výkonné moci a soudnictví.

(3) Zákonodárství je vázáno ústavním řádem, výkonná moc a soudnictví zákonem a právem.

(4) Proti každému, kdo se pokusí odstranit tento řád, mají všichni Němci, pokud není jiná pomoc možná, právo odporu.

Článek 21 odst. 1

Strany spolupůsobí při tvorbě politické vůle lidu. Jejich zakládání je svobodné. Jejich vnitřní uspořádání musí odpovídat demokratickým zásadám. O původu a použití svých prostředků a o svém majetku musí veřejně skládat účty.

Článek 23 odst. 1

Pro uskutečnění sjednocené Evropy se účastní Spolková republika Německo na rozvoji Evropské unie, založené na zásadách demokracie, právního státu, na sociálních a federativních zásadách a na zásadě subsidiarity a zaručující ochranu základních práv ve své podstatě srovnatelnou s tímto Základním zákonem. Spolek může za tímto účelem přenášet svá výsostná práva zákonem se souhlasem Spolkové rady. Pro založení Evropské unie, jakož i pro změny jejich smluvních základů a srovnatelné úpravy, jimiž se tento Základní zákon mění nebo doplňuje ve svém obsahu nebo jimiž se takové změny nebo doplňky umožňují, platí článek 79 odst. 2 a 3.

Článek 79 odst. 3

Změna tohoto Základního zákona, která se dotýká členění Spolku do zemí, zásadního spolupůsobení zemí při zákonodárství nebo zásad stanovených v člancích 1 a 20 je nepřípustná.

Spolkový ústavní soud

Ustanovení o popření otcovství jsou neslučitelná s právem na rodičovskou péči

Rozhodnutí ze dne 9. dubna 2024, sp. zn. 1 BvR 2017/21

[Text rozhodnutí](#) / [Tisková zpráva](#)

První senát Spolkového ústavního soudu (Bundesverfassungsgericht) rozhodl, že § 1600 odst. 2 první věta občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB) představuje neústavní zásah do rodičovských práv biologického otce ve smyslu čl. 6 odst. 2 první věty Základního zákona (Grundgesetz – GG).

Okolnosti případu

Stěžovatel je biologickým otcem dítěte narozeného v roce 2020 mimo manželství. Přestože rodiče ukončili vztah, stěžovatel se nadále stýkal se svým dítětem.

Matka dítěte poté navázala nový vztah. Zároveň nesouhlasila s uznáním otcovství stěžovatele, načež stěžovatel dne 9. července 2020 podal žádost o určení svého otcovství. Dne 6. srpna 2020 nový partner matky (dále jen „právní otec“) s jejím souhlasem uznal otcovství k dítěti. Stěžovatel se i nadále stýkal se synem na základě dohody o styku. V říjnu 2020 podal stěžovatel návrh na popření otcovství právního otce a určení, že je zákonným otcem. Zpráva o určení otcovství určila stěžovatelovo biologické otcovství s nejvyšší možnou pravděpodobností (99,9999 %).

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Vrchní zemský soud zamítl dne 28. července 2021 stěžovatelův návrh na určení, že zákonným otcem je stěžovatel a nikoli právní otec jako nedůvodný. Soud konstatoval, že v meziobdobí právní otec a dítě navázali sociální a rodinné vztahy. Stěžovatel namítal, že tímto postupem porušil obecný soud jeho rodičovská práva.

Z odůvodnění rozhodnutí

Spolkový ústavní soud nejprve zdůraznil, že čl. 6 odst. 2 GG, tedy právo pečovat o své děti a vychovávat je, nemá za cíl stanovit okruh osob, které mohou právo na rodičovskou péči a z toho plynoucí odpovědnost uplatňovat. Tato úloha svědčí zákonodárci. Ten musí určit, které osobě z rodinného kruhu svědčí rodičovská odpovědnost, jejíž výkon řídí stát. Právo na rodičovskou péči je nevyhnutně spjata s rodičovskou odpovědností, kterou musí mít rodiče možnost získat a vykonávat.

Spolkový ústavní soud upozornil, že biologický otec, jehož postavení vyplývá z jeho genetického spojení s dítětem v důsledku pohlavního styku s matkou dítěte, je od počátku nositelem základního práva na rodičovskou péči a může se tak dovolávat záruk plynoucích z čl. 6 odst. 2 GG. To platí i v případě, že jsou dle právního předpisu nositeli tohoto práva také matka a právní otec. Právní rodičovství nemusí být omezeno pouze na dvě osoby, nositelů může být více. Nicméně pokud se zákonodárce rozhodne omezit právní rodičovství, musí jej založit na biologickém rodičovství. V případě, že je právní otec odlišný od toho biologického jako u stěžovatele, musí mít biologický otec k dispozici dostatečně účinný postup, kterým může získat právní otcovství.

Ustanovení BGB neodpovídají výše uvedeným závěrům. Z nich vyplývá, že pokud existuje sociální a rodinný vztah mezi právním otcem a dítětem v rozhodné době, vylučuje to, aby se biologický otec domáhal právního otcovství. Tento účinek mají ustanovení BGB i v případě, že obdobný vztah s dítětem má současně i biologický otec. Na tom nic nemění ani skutečnost, že se biologický otec domáhá určení svého právního otcovství od narození dítěte.

Ústavní tribunál Španělska

Vydávání osob na základě žádosti mimosoudního orgánu dožadujícího státu

Rozhodnutí č. 17/2024 ze dne 31. ledna 2024

[Text rozhodnutí](#) / [Tisková zpráva](#)

Plénum Ústavního tribunálu jednomyslně zamítlo ústavní stížnost marockého občana, který namítal, že jeho vydání do Maroka za účelem soudního řízení pro trestný čin obchodování s omamnými látkami odporuje zárukám dle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Přednost bude mít existující vztah s právním otcem. Ačkoli jsou dle Spolkového ústavního soudu cíle sporných ustanovení ústavně legitimní, nepřiměřeně zasahují do základního práva stěžovatele jako biologického otce. Ustanovení § 1600 odst. 2 první věta a § 1600 odst. 3 první věta BGB nezajišťují odpovídající rovnováhu mezi příslušnými právy biologických a právních rodičů, zejména otců a dětí.

Spolkový ústavní soud uzavřel, že napadené usnesení vrchního zemského soudu porušuje základní právo stěžovatele na rodičovskou péči ve smyslu čl. 6 odst. 2 první věty GG. Dále Spolkový ústavní soud rozhodl, že uvedená ustanovení BGB jsou neslučitelná s GG, nicméně zůstávají v platnosti až do nabytí účinnosti nové právní úpravy.

Dotčená ustanovení

Základní zákon (GG)

§ 6

(2) Péče o děti a jejich výchova je přirozeným právem rodičů a jejich prvořadou povinností.

Občanský zákoník

§ 1600

(2) Podmínkou popření podle odstavce 1 č. 2 je, že mezi dítětem a jeho otcem neexistuje žádný společenský a rodinný vztah ve smyslu odstavce 1 č. 1, ani neexistoval společenský a rodinný vztah v době jeho smrti, a že popírající osoba je biologickým otcem dítěte.

(3) Společenský a rodinný vztah podle odstavce 2 existuje, jestliže otec ve smyslu odstavce 1 č. 1 má nebo měl v rozhodné době faktickou odpovědnost za dítě. O předpoklad skutečné odpovědnosti se zpravidla jedná, pokud je otec ve smyslu odst. 1 č. 1 ženatý s matkou dítěte nebo s dítětem dlouhodobě žil ve společné domácnosti.

Okolnosti případu

Španělské orgány vyhověly žádosti o vydání stěžovatele v rámci mezinárodního zatýkácího rozkazu vydaného marockým státním zástupcem, který postrádal soudní potvrzení.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Stěžovatel namítal, že tento postup je v rozporu s doktrínou Ústavního tribunálu vyplývající z předchozích rozhodnutí. Dle stěžovatele tak došlo k porušení jeho práva na účinnou soudní ochranu (čl. 21 odst. 1 Ústavy) a na soudní řízení se všemi zárukami (čl. 24 odst. 2 Ústavy) ve spojení s právem na osobní svobodu (čl. 17 odst. 1 Ústavy) a svobodou pohybu a pobytu (čl. 19 Ústavy).

Z odůvodnění rozhodnutí

Ústavní tribunál ve svém rozhodnutí nejprve odlišil posuzovaný případ od dřívějších rozhodnutí, neboť v jedné z věcí byl příkaz k zadržení v zemi původu zrušen a ve druhé došlo k vydání bez platné dohody o vydávání mezi jednotlivými zeměmi. Poté připomněl zásady extradice vyplývající z judikatury Evropského soudu pro lidská práva k čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy.

Následně uvedl, že z Ústavním tribunálem zastávané doktríny soudní ochrany práva na osobní svobodu v (pasivním) extradičním řízení vyplývá tzv. základní záruka spočívající v tom, že soudní orgán při posuzování žádosti o vydání ověřuje nestrannost orgánu, který ji vydal. Dále také vyplývá tzv. zvláštní záruka spočívající v tom, že žádost spolupodepíše justiční orgán země původu na základě § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 4/1985, o pasivní extradici (*Ley de Extradición Pasiva*), který je v případě neexistence dohody o vydávání s dožadujícím státem přímo použitelný. V případě, že tak výslovně stanoví uzavřená platná dohoda o vydávání, lze od soudního potvrzení výjimečně upustit při splnění následujících požadavků: a) postup vydávání se řídí dvoustrannou nebo mnohostrannou úmluvou, která připouští možnost, že žádost o vydání může pocházet od mimosoudního orgánu, b) dožadující země poskytne informace dostatečně prokazující, že se jedná o orgán, který je podle vnitrostátního práva příslušné země oprávněn vydat žádost o vydání za rovnocenných podmínek jako soudní orgán, c) obsah žádosti a přiložená dokumentace poskytuje španělským justičním orgánům dostatečné informace k ověření, zda je žádost nezbytná a přiměřená.

Na základě výše uvedeného Ústavní tribunál stížnost stěžovatele zamítl, neboť dle dohody o vydávání mezi Marokem a Španělskem nevyžaduje žádost o vydání soudní rozhodnutí. Doplnující informace poskytnuté dožadujícím státem nadto dostatečně vypovídají o způsobu zapojení státního zastupitelství do soudního systému, jeho nestrannosti a rovnocenné hodnotě, kterou marocké právní předpisy přiznávají mezinárodnímu zatýkácímu rozkazu vydanému státním zástupcem ve srovnání s rozkazy vydanými vyšetřujícím soudcem, což vylučuje potřebu soudního potvrzení.

Ústavní tribunál uzavřel, že dokumentace zasláná marockými orgány diplomatickou cestou, zahrnující mezinárodní zatýkácí rozkaz a žádost státního zástupce o vydání, obsahuje podrobný popis skutků přičítaných stěžovateli a jejich právní kvalifikaci. Obsahem dokumentace je rovněž soubor vyšetřovacích opatření provedených pod vedením marockého státního zastupitelství, na jejichž výsledku je založeno stěžovatelovo obvinění, a to v podobě, která nezpochybňuje nezbytnost a přiměřenost rozhodnutí požádat o vydání stěžovatele za účelem zajištění jeho trestního stíhání. S ohledem na tuto skutečnost Ústavní tribunál konstatoval, že napadená soudní rozhodnutí tím, že žádosti marockého státního zástupce přiznala právní účinky, neporušila hmotná a procesní základní práva, jichž se stěžovatel dovolává v ústavní stížnosti.

Dotčená ustanovení

Ústava Španělska

Čl. 17

(1) Každý má právo na svobodu a bezpečnost. Zbavit svobody lze pouze v případech a způsobem, jež jsou stanoveny zákonem a při dodržení ustanovení tohoto článku.

Čl. 19

Španělé mají právo na svobodnou volbu místa bydliště a na volný pohyb na výsostném území státu.

Rovněž mají právo v souladu se zákonnými ustanoveními svobodně přicestovat do Španělska a vycestovat ze Španělska. Toto právo nelze omezit z politických nebo ideologických důvodů.

Čl. 24

(1) Všechny osoby mají při uskutečňování svých zákonných práv a zájmů právo na účinnou ochranu ze strany soudů a soudů; v žádném případě nesmí být nikdo zbaven obrany.

(2) Stejně právo mají všichni na zákonného soudce, určeného zákonem, na obranu a účast právního zástupce, na informaci o žalobě, jež je proti nim vznesena, na veřejný proces bez zbytečných prodlení a se všemi zárukami, na použití náležitých důkazních prostředků ke své obhajobě, na právo nevypovídat proti sobě samému, na to, nepřiznat svou vinu a na presumpci nevinu. [...]

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Nejvyšší soud Kanady

Soukromí IP adres vyžaduje ústavní ochranu

Rozhodnutí č. 2024 SCC 6 ze dne 1. března 2024 ve věci R. v. Bykovets

[Text rozhodnutí](#) / [Tisková zpráva](#)

Kanadská Listina práv a svobod (dále jen „Listina“) chrání adresy Kanadčanů v internetovém protokolu před nepřiměřenou prohlídkou. Policie je povinna získat předchozí soudní povolení před získáním IP adresy pro vyšetřování trestného činu.

Okolnosti případu

V rámci vyšetřování podvodných online nákupů v obchodě s lihovinami policie kontaktovala zpracovatelskou společnost třetí strany, která spravovala online prodej obchodu, a získala dvě IP adresy použité pro podvodné nákupy. Policie poté získala soudní příkaz, který přinutil poskytovatele internetových služeb zveřejnit jméno a adresu zákazníka pro každou IP adresu. Policie použila tyto informace o účastnících k získání a provedení příkazů k domovní prohlídce u stěžovatele (pana Bykovtse) a jeho otce. Stěžovatele následně zatkla.

Stěžovatel u soudu napadl žádost policie o získání IP adres od zpracovatelské společnosti s tím, že jí policie porušila jeho právo na neodůvodněnou prohlídku a zabavení (*unreasonable search and seizure*) podle čl. 8 Listiny neboť policie získala IP adresy bez soudního povolení. Soud prvního stupně argument odmítl a rozhodl, že žádost policie nebyla prohlídkou podle čl. 8 Listiny, protože stěžovatel neměl důvodné očekávání soukromí na své IP adrese. Neshledal proto porušení čl. 8 Listiny. Stěžovatele odsoudil za 14 trestných činů souvisejících s podvodnými nákupy na internetu. Odvolací soud stěžovatelovo odvolání zamítl, neboť IP adresa sama o sobě neposkytuje osobní údaje, a proto nevyvolává důvodné očekávání soukromí. Stěžovatel podal kasační opravný prostředek k Nejvyššímu soudu.

Odůvodnění rozhodnutí

V posuzované věci bylo stěžejní otázkou, zda IP adresa vyvolává přiměřené (*reasonable*) očekávání soukromí, takže žádost policie o její získání představuje prohlídku podle čl. 8 Listiny.

Nejvyšší soud připomněl, že hlavním účelem čl. 8 je ochrana soukromí, včetně soukromí informačního. Aby bylo možné konstatovat porušení tohoto článku, musí stěžovatel nejprve prokázat, že došlo k prohlídce nebo zajištění věci. K prohlídce dochází tam, kde stát narušuje rozumné očekávání soukromí. Očekávání soukromí je rozumné tam, kde zájem veřejnosti, aby ji

stát „nechal na pokoji“, převáží nad zájmem státu zasahovat do soukromí jednotlivce za účelem prosazování svých cílů, zejména vymáhání práva.

Předmětem prohlídky v dané věci byly informace, které by IP adresy *mohly odhalit* o konkrétních uživatelích internetu, včetně jejich totožnosti. Nejvyšší soud zaujal široký, funkční přístup k předmětu prohlídky, zaměřil se na *potenciál* IP adres odhalit osobní informace. Při posuzování toho, zda je subjektivní očekávání soukromí objektivně přiměřené, se soudy často se zaměřují na kontrolu stěžovatele nad předmětem, ta však není v kontextu informačního soukromí určující. Ani místo, kde k prohlídce došlo, neoslabuje rozumné očekávání soukromí. Informace, které internet skrývá, mohou odhalit mnohem více než informace podléhající omezením reálného prostoru.

Článek 8 Listiny se snaží chránit osobnostní jádro osobních informací. To se neomezuje pouze na identitu, ale zahrnuje informace, které mají tendenci odhalovat intimní detaily životního stylu a osobních voleb jednotlivce. Důraz na tyto informace v čl. 8 znamená, že rozumné očekávání soukromí je posuzováno normativně. Normativně chápaný účel čl. 8 vyžaduje ptát se, jaké informace má předmět tendenci odhalovat.

Jako spojovací článek, který spojuje konkrétní internetovou aktivitu s konkrétním místem, může IP adresa prozradit hluboce osobní informace, včetně identity uživatele zařízení, a to ještě předtím, než se policie pokusí spojit adresu s identitou uživatele. Konkrétní online aktivita spojená s prohlídkou státu může sama o sobě mít tendenci odhalovat vysoce soukromé informace. Ve spojení s dalšími online informacemi spojenými s touto IP adresou, jako jsou informace dobrovolně poskytnuté soukromými společnostmi nebo jinak shromažďované státem, může IP adresa odhalit řadu vysoce osobních online aktivit. A pokud jsou spojeny s profily soukromých třetích stran, rizika ochrany osobních údajů spojená s IP adresami exponenciálně rostou. IP adresa je tak prvním „digitálním drobečkem“, který může stát nasměrovat na stopu internetové aktivity jednotlivce, která vede přímo k identitě uživatele i bez soudního příkazu, který by přinutil poskytovatele internetových služeb zveřejnit jméno a adresu uživatele pro IP adresu.

ROZHODNUTÍ ZAHRANIČNÍCH SOUDŮ

Přístup k IP adresám bez předběžného soudního povolení proto představuje pro soukromí velké riziko.

Definování přiměřeného očekávání soukromí je vážením legitimního zájmu společnosti na soukromí a legitimního zájmu na bezpečnosti, potlačování trestné činnosti i na účinné vymáhání práva. Podle Nejvyššího soudu silně soukromá povaha informací, které může IP adresa prozradit, výrazně naznačuje, že zájem veřejnosti na tom, aby byla „ponechána na pokoji“, by měl převážet nad zájmem vlády na prosazování jejích cílů v oblasti vymáhání práva.

Internet umožnil soukromým korporacím nejen sledovat své uživatele, ale také vytvářet profily plné informací, o kterých uživatelé ani nevěděli, že je odhalují. Soukromé společnosti jsou prostředníkem mezi státem a jednotlivcem. I když se na ně článek 8 Listiny nevztahuje, zprostředkovávají vztah, který je přímo upraven Listinou – vztah mezi obviněným a policií. Tento posun zvýšil informační kapacitu státu.

Proti těmto podstatným obavám o soukromí stojí legitimní zájem společnosti na potřebě bezpečnosti a ochrany. Policie by měla mít vyšetřovací nástroje k řešení trestné činnosti páchané online. Požadavek, aby policie před získáním IP adresy získala předchozí soudní povolení, však není příliš velkou zátěží ve vyšetřování.

Pokud je IP adresa nebo informace o účastníkovi dostatečně spojena se spácháním trestného činu, je soudní povolení snadno dostupné. Soudní dohled zužuje online dosah státu a odnímá soukromým korporacím možnost zveřejnit informace (a kolik jich zveřejnit) a vrací je do působnosti Listiny.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že má-li čl. 8 Listiny smysluplně chránit online soukromí Kanadánů v dnešním převážně digitálním světě, musí chránit jejich IP adresy. IP adresa je zásadním pojítkem mezi uživatelem internetu a jeho online aktivitou. Z normativního hlediska je to klíč k odemknutí internetové aktivity uživatele a v konečném důsledku i jeho identity. IP adresa tedy váže rozumné očekávání soukromí. Žádost státu o IP adresu je prohlídkou ve smyslu čl. 8 Listiny. Stěžovatel měl důvodné očekávání soukromí na své IP adrese, došlo k porušení jeho práva podle citovaného článku. Nejvyšší soud proto návrhu (poměrem hlasů 5:4) vyhověl a nařídil nové projednání věci.

Dotčená ustanovení

[Kanadská listina práv a svobod](#)

Domovní prohlídka nebo zabavení věci Čl. 8

Každý má právo být chráněn před bezdůvodnou prohlídkou nebo zabavením.

Modern Law Review

Vol. 87, No. 2, March 2024

Auckland, Cressida

Authenticity and Identity in Adolescent Decision-Making (str. 245-279)

Autenticita a identita v rozhodování dospívajících

(participační práva; identita; nezletilé dítě; nezletilí; nejlepší zájem dítěte; řízení ve věcech péče o nezletilé; řízení ve věcech rodinných; svoboda vůle; autonomie vůle; projev vůle; náboženská svoboda; způsobilost k právním úkonům; svéprávnost)

McCutcheon, Jani

Shazam v Only Fools and Horses: A Critique of the Classification of Literary or Dramatic Characters as Independent Copyright Works (str. 448-465)

Shazam proti Only Fools and Horses: Kritika klasifikace literárních a dramatických postav jako samostatných autorských děl

(literatura; literární díla; divadlo; autorskoprávní ochrana; autorské dílo; autorské právo; duševní vlastnictví; televizní vysílání; Spojené království)

Abraha, Halefom H.

Hauptpersonalrat der Lehrerinnen: Article 88 GDPR and the Interplay between EU and Member State Employee Data Protection Rules (str. 484-496)

Personální rada učitelek a učitelů: Článek 88 obecného nařízení o ochraně osobních údajů a souběh pravidel EU a členských států v oblasti ochrany údajů zaměstnanců

(ochrana osobních údajů; osobní údaje; ochrana zaměstnanců; ochrana zájmů zaměstnance; zaměstnanecké organizace; zaměstnanci; právo Evropské unie; vnitrostátní právo; Soudní dvůr Evropské unie; členské státy EU)

ICL Journal

Vienna Journal on International Constitutional Law

2024, Vol. 18, Iss. 1

Castillo-Ortiz, Pablo

Roznai, Yaniv

The Democratic Self-Defence of Constitutional Courts (str. 1-24)

Demokratická sebeobrana ústavních soudů

(ústavní soudnictví; ústavní soud; demokracie; ochrana ústavnosti; nezávislá justice; nezávislost soudů; dělba moci; protiústavnost; dodatky k ústavě; jmenování soudců)

Sethi, Amal

When Should Courts Invalidate Constitutional Amendments? (str. 25-57)

Kdy by soudy měly přistupovat k rušení dodatků k ústavě?

(ústavní soudnictví; ústavní soud; ochrana ústavnosti; protiústavnost; dodatky k ústavě; soudní aktivismus; zneužití moci; soudní přezkum; zdrženlivost)

Daiber, Birgit

Court of Justice of the European Union or European Court of Human Rights – Is There a „Supreme Court of Europe“? (str. 109-126)

Soudní dvůr Evropské unie nebo Evropský soud pro lidská práva – existuje „Nejvyšší soud Evropy“?

(Soudní dvůr Evropské unie; Evropský soud pro lidská práva; evropská integrace; soudní přezkum; Evropská unie; Rada Evropy; vztah evropského a mezinárodního práva; judikatura SDEU; judikatura ESLP)

International Journal of Constitutional Law

Vol. 21, n. 4

O´Brien Derek

The Judicial Committee of the Privy Council, constitutional interpretation, and the right to same sex marriage (str. 1140-1163)

Soudní výbor královské rady, výklad ústavy a právo na manželství osob stejného pohlaví
(common law; commonwealth; stejnopohlavní páry; manželství; anglické právo)

Begicevic Alma, Balint Jennifer

Constricted rights and imagined identities: Peace and accountability processes and constitution making in Bosna and Herzegovina (str. 1069-1098)

Omezená práva a domnělé identity: Procesy míru a odpovědnosti a tvorba ústavy v Bosně a Hercegovině

(Bosna a Hercegovina; ústava; tvorba; etnicita; etnická; identita; ústavní právo)

Frost Neli

The global political “ voice deficit matrix” (str. 1041-1068)

Globální politická „matice hlasového deficitu“

(právo a technologie; technologie; demokracie; globalizace)

European Public Law

Vol. 30, N. 1, February 2024

Faulkner, Holly

Hopkins, W. John

Clausing, Silke

To the RescEU? Disaster Risk Management as a Driver for European Integration (str. 1-21)

Na pomoc EU? Řízení rizika katastrof jako hnací síla evropské integrace

(evropská unie; právo; integrace; evropská integrace; integrační politika; členské státy EU; koronavirus; epidemie; krizové řízení; krizové situace)

Common Market Law Review

Vol. 61, Number 1, February 2024

Dougan, Michael

EU competences in an age of complexity and crisis: Challenges and tensions in the system of attributed powers (str. 93-138)

Pravomoci EU v období složitosti a krize: výzvy a napětí v systému svěřených pravomocí
(Evropská unie; právo Evropské unie; členské státy EU; pravomoc EU; Lisabonská smlouva; Smlouva o Evropské unii; Smlouva o fungování Evropské unie; Soudní dvůr Evropské unie; judikatura SDEU; politika EU; politiky EU; instituce EU; akty orgánů EU; reformy) Evropské unii; Smlouva o fungování Evropské unie; Soudní dvůr Evropské unie; judikatura SDEU; politika EU; politiky EU; instituce EU; akty orgánů EU; reformy)

Polak, Polly R.

Wessel, Ramses A.

The emergence of EU withdrawal law (str. 167-194)

Pozvolný vznik práva o vystoupení z EU

(Evropská unie; právo Evropské unie; členské státy EU; interpretace práva; judikatura SDEU; Brexit; Velká Británie; občanství Evropské unie; Smlouva o Evropské unii; volný obchod; mezinárodní právo veřejné)

Juristen Zeitung

6, 15. März 2024

Wolf, Joachim

Die Rolle der Europäischen Kommission in der seit 2015 andauernden EU-Flüchtlingskrise (str. 221-232)

Role Evropské komise v evropské uprchlické krizi od roku 2015

(uprchlické právo; Evropská komise; migranti; migrační krize; migrace; imigrace; emigrace; azylová politika; azylové právo; žadatelé o azyl; unijní právní řád; členské státy EU; integrace; Smlouva o fungování Evropské unie; hranice republiky; hraniční kontrola; Schengenská dohoda)

Neue Juristische Wochenschrift

12/2024, 14. März 2024

Irmscher, Philipp

Neues Lobbyregistergesetz – (Anwalts-)Verschwiegenheit ist keine Tugend (str. 791-796)

Nový zákon o registru lobbistů – (advokátní) mlčenlivost není cností

(německé ústavní právo; německý spolkový sněm; poslanci; lobbismus; mlčenlivost advokáta)

BVerwG 09.11.23 – 10 C 4/22

Glückwunschsreiben des Bundespräsidenten an ausländische Staaten (str. 849-850)

Blahopřání spolkového prezidenta zahraničním státům

Spolkový správní soud, rozsudek sp. zn. 10 C 4/22 ze dne 9. 11. 2023

(Spolkový správní soud; svobodný přístup k informacím; informace; informační povinnost; prezident; písemnosti; novináři; média)

13/2024, 21. März 2024

Hoffmann, Jan Martin

Das deutsche Beamtenstreikverbot vor dem EGMR (str. 866-869)

Německý zákaz stávek státních zaměstnanců před Evropským soudem pro lidská práva
(*stávka; právo na stávku; zaměstnanci; zaměstnanecké organizace; práva zaměstnanců; pracovní podmínky; pracovní kázeň; svoboda shromažďování; svoboda sdružování; školství; učitelé; test nezbytnosti; Evropský soud pro lidská práva; Spolkový ústavní soud*)

14/2024, 28. März 2024

Köhler, Helmut

Verjährung möglicher Rückzahlungsansprüche bei verbotenen Online-Glücksspielen
(str. 921-923)

Promlčení případných nároků na náhradu ztracených vkladů u (dříve) zakázaných online hazardních her
(*předběžná otázka; internet; internetové hry; náhrada výdajů; vklady*)

EuGH 20.02.24 – C-715/20

Gleichbehandlung befristeter und unbefristeter Arbeitsverhältnisse bei Kündigung
(str. 949-955)

Soudní dvůr EU, věc C-715/20 ze dne 20. 2. 2024

Rovné zacházení u pracovních poměrů na dobu určitou i neurčitou při výpovědi
(*judikatura SDEU; předběžná otázka; sociální politika; skončení pracovního poměru; výpověď z pracovního poměru; diskriminace; zákaz diskriminace; rovné zacházení; diskriminace v zaměstnání; zaměstnanci*)

15/2024, 4. April 2024

Walter, Tonio

Staatliche Lockspitzel zwischen Strafprozess- und Polizeirecht (str. 998-1002)

Státní agenti provokatéři mezi trestním řízením a policejním právem
(*trestní řízení; trestná činnost; prevence kriminality; špionáž; provokace; utajované informace; tajná služba; zpravodajská služba; zákonodárny proces; komunikační technologie; vyšetřovací metody; Německo*)

EGMR 28.03.23 – 6091/16

Anspruch eines Journalisten auf Zugang zu Informationen im Behördenbesitz (str. 1017-1023)

Rozsudek ESLP – sp. zn. 6091/16 ze dne 28. 3. 2023

Právo novinářů na přístup k informacím v držení orgány veřejné moci
(*právo na informace; přístup k informacím; zpřístupnění informací; sdělovací prostředky; svoboda projevu; soudcovská etika; novináři; veřejný zájem; německé právo; německé soudnictví; Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP*)

EuGH 09.11.23 – C-819/21

Anerkennung EU-ausländischer Strafurteile – Mängel im Justizsystem (str. 1024-1027)

Soudní dvůr EU – věc C-819/21 ze dne 9. 11. 2023

Respektování zahraničních trestních rozsudků EU – nedostatky v soudním systému

(trestní právo; Smlouva o Evropské unii; Listina základních práv EU; právo na spravedlivý proces; výklad právních předpisů; řízení o předběžné otázce; vady řízení; výkon rozhodnutí; vydávání pachatelů; nestranný soud; členské státy EU; Soudní dvůr Evropské unie; judikatura ESD)

BVerfG 23.02.24 – 1 BvQ 11/24

Untersagung der Projektion von Bildern und Filmen an russisches Botschaftsgebäude (str. 1028-1029)

Spolkový ústavní soud, rozhodnutí sp. zn. 1 BvQ 11/24 ze dne 23. 2. 2024

Zákaz promítání obrazů a filmů na budově ruského velvyslanectví

(demonstrace; shromažďovací právo; válka na Ukrajině; velvyslanectví; ochrana vlastnictví; diplomatické vztahy; ústavněprávní aspekty; ústavněprávní přezkum; ústavní soud – Německo; Spolkový ústavní soud; judikatura ústavních soudů)

NJW Spezial

6/2024, 21. März 2024

Opper, Florian

Gesetz zur Regelung des Einsatzes von V-Personen (str. 184-185)

Zákon upravující nasazení informátorů (konfidentů)

(Německo; trestní právo procesní; informátor; vyšetřování; vyšetřovací metody; regulace; právní úprava)

Newsletter Menschenrechte

1/2024, Jänner/Februar 2024

Czech, Philip

Zur Bestellung der Richterinnen und Richter des EGMR: Ein aktueller Blick aus österreichischer Perspektive (str. 3-8)

Ke jmenování soudkyň a soudců ESLP: Aktuální pohled z rakouské perspektivy

(soudci; jmenování soudců; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních práv a svobod; Rakousko; kvalifikace; kvalifikační předpoklady; věk; funkční období; kandidát; parlamentní shromáždění)

Gebot der Überprüfung der Sicherheitslage im Zielstaat vor Abschiebung

J. A. und A. A. gg die Türkei (6.2.2024) (str. 9-12)

Požadavek na prověření bezpečnostní situace v cílové zemi před vyhoštěním

Rozsudek ESLP ze dne 6. února 2024 ve věci *J. A. a A. A. proti Turecku*, č. 80206/17

(vyhoštění; Turecko; bezpečnost; azyl; azylové řízení; azylová politika; nelidské a ponižující zacházení nebo trest; pronásledování; non-refoulement; zákaz vstupu; bezpečnost)

Inhaftierung von ohne Altersbestimmung als volljährig angesehenen Kindern nach unerlaubter Einreise

M. H. und S. B. gg Ungarn (22.2.2024) (str. 13-15)

Zadržení dětí považovaných za plnoleté bez posouzení věku po neoprávněném vstupu do země
Rozsudek ESLP ze dne 22. února 2024 ve věci *M. H. a S. B. proti Maďarsku*, č. 15977/17
(děti; věk; migrace; migrant; Maďarsko; právo na osobní svobodu; nezletilé děti; nezletilí; zadržení;
nejlepší zájem dítěte; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních práv a svobod;
azyl; azylové řízení)

Zum Verhältnis der absoluten Verjährungsfrist und des Rechts auf Zugang zu einem Gericht

Jann-Zwicker und Jann gg die Schweiz (13.2.2024) (str. 16-20)

Ke vztahu mezi absolutní promlčecí lhůtou a právem na přístup k soudu
Rozsudek ESLP ze dne 13. února 2024 ve věci *Jann-Zwicker a Jann proti Švýcarsku*, č. 4976/20
(přístup k soudu; Švýcarsko; promlčení; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních
práv a svobod; promlčecí doba; právní jistota; právo na spravedlivý proces; škoda; přiměřená délka
řízení)

Zulassung der Aussage eines anonymen Zeugen in Mordprozess

Snijders gg die Niederlande (6.2.2024) (str. 21-25)

Připuštění výpovědi anonymního svědka v soudním řízení ve věci vraždy
Rozsudek ESLP ze dne 6. února 2024 ve věci *Snijders proti Nizozemsku*, č. 56440/15
(výpověď; trestný čin; vražda; svědek; trestní řízení; Nizozemsko; anonymní svědek; dokazování;
Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních práv a svobod; právo klást otázky)

Keine Preisgabe der Identität der leiblichen Mutter auch 50 Jahre nach anonymer Geburt

Cherrier gg Frankreich (30.1.2024) (str. 27-30)

Nezveřejnění totožnosti biologické matky ani 50 let po anonymním porodu
Rozsudek ESLP ze dne 30. ledna 2024 ve věci *Cherrier proti Francii*, č. 18843/20
(biologičtí rodiče; biologická matka; narození; porod; identita; Francie; anonymita; právo znát svůj
původ; soukromý život; střet základních práv; členské státy EU; Evropský soud pro lidská práva;
Úmluva o ochraně základních práv a svobod)

Ermessensspielraum der Mitgliedstaaten bei der Entscheidung über die Familienzusammenführung

Dabo gg Schweden (18.1.2024) (str. 31-34)

Prostor pro uvážení členských států při rozhodování o sloučení rodiny
Rozsudek ESLP ze dne 18. ledna 2024 ve věci *Dabo proti Švédsku*, č. 12510/18
(Švédsko; diskrece; prostor pro uvážení; členské státy EU; slučování rodin; rodina; rodinný život;
uprchlíci; azyl; právo na rodinný život; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních
práv a svobod)

Öffentlichmachung der medizinischen Daten sowie der Identität von HIV-positiven Prostituierten

O. G. ua gg Griechenland (23.1.2024) (str. 35-41)

Zveřejňování lékařských údajů a totožnosti HIV pozitivních prostitutek

Rozsudek ESLP ze dne 23. ledna 2024 ve věci *O. G. a další proti Řecku*, č. 71555/12 a 48256/13

(lékařské údaje; citlivé údaje; zveřejňování; HIV; krevní zkoušky; osobní údaje; soukromý život; předvídatelnost práva; prostituce; internet; lékařské vyšetření; identita; Řecko; přiměřenost; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních práv a svobod)

Strafrechtliche Verurteilung einer Angestellten wegen Anzeige sexueller Belästigung über E-Mail und Facebook

Allée gg Frankreich (18.1.2024) (str. 41-44)

Odsouzení zaměstnance v trestním řízení za nahlášení sexuálního obtěžování prostřednictvím e-mailu a Facebooku

Rozsudek ESLP ze dne 18. ledna 2024 ve věci *Allée proti Francii*, č. 20725/20

(Francie; zaměstnanec; odsouzení; sexuální obtěžování; e-mail; internet; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních práv a svobod; přiměřenost; svoboda projevu; dobrá pověst; trestní řízení; zaměstnání; skutkový stav)

Diskriminierende Behandlung aufgrund von Hautfarbe im Zuge von Identitätskontrolle durch Polizei

Wa Baile gg die Schweiz (20.2.2024) (str. 52-57)

Diskriminační zacházení na základě barvy pleti při policejní kontrole totožnosti

Rozsudek ESLP ze dne 20. února 2024 ve věci *Wa Baile proti Švýcarsku*, č. 43868/18 a 25883/21

(diskriminace; diskriminační zacházení; zákaz diskriminace; rasová diskriminace; důkazní břemeno; diskriminace na základě barvy pleti; Švýcarsko; policie; kontrola; kontrola totožnosti; identita; Evropský soud pro lidská práva; Úmluva o ochraně základních práv a svobod; Police; soukromý život; osobní prohlídka)

Deutsches Verwaltungsblatt

6, 15. März 2024

Burger, Simon

Das umweltinformationsrechtliche Drittbeteiligungsverfahren (str. 321-326)

Postup účasti třetí strany dle práva na informace o životním prostředí

(právo na informace; životní prostředí; environmentální právo; rakouské právo; veřejnost; veřejný zájem; přístup k informacím)

Österreichische Jurist:innenzeitung

4/2024

Lendl, Sebastian

Umbruch im (österreichischen) Anti-Doping-Recht? (str. 208-213)

Převrat v (rakouském) antidopingovém právu?

(Soudní dvůr Evropské unie; Rakousko; předběžná otázka; doping; sportovní právo; sport; zdravotní stav; osobní údaje; přístup k informacím; ochrana osob; ochrana osobních údajů; zveřejnění; veřejná moc; státní orgány; soudy; výklad právních pojmů; nařízení EU)

5/2024

Thienel, Rudolf

Ausgewählte Rechtsprechung des EGMR 2023 (str. 269-277)

Vybraná judikatura ESLP za rok 2023

(Evropský soud pro lidská práva; judikatura ESLP; Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; zákaz otroctví a nucených prací; právo na spravedlivý proces; právo na respektování soukromého života; svoboda myšlení; svoboda náboženství; svoboda projevu; svoboda shromažďování; zákaz diskriminace; ochrana vlastnictví; svoboda pohybu)

Caspar-Bures, Bettina

Stuefer, Alexia

Die Verwendung von Daten aus überwachten Mobiltelefonen mit Auslandsbezug in österreichischen Strafverfahren (str. 278-283)

Použití údajů z monitorovaných mobilních telefonů se zahraničním připojením v rakouském trestním řízení

(rakouské právo; Nejvyšší soud (Rakousko); trestní právo procesní; důkazní prostředky; internetová kriminalita; dohledová činnost; mobilní telefony; komunikační technologie; utajované informace; tajná služba; řízení o předběžné otázce)

Schweizerisches Zentralblatt für Staats- und Verwaltungsrecht

März 2024

Largey, Thierry

Boillet, Véronique

La notion d'OGM en droit suisse, dans le contexte des nouvelles techniques de génie génétique (str. 115-132)

Pojem GMO ve švýcarském právu v souvislosti s novými technikami genetického inženýrství
(genetické inženýrství; geneticky modifikované organismy; švýcarské právo; Švýcarsko)

PAŃSTWO i PRAWO

Iss 2, 2024

Debowska-Romanowska Teresa

Constitutional Protection Against Disintegration of Public Finances (str. 3-18)

Ústavní ochrana proti rozpadu veřejných financí

(polské právo; financování veřejností; polské ústavní právo; transparentnost; státní finance; Polsko)

Kos Katarzyna

The Charter of Fundamental Rights of the European Union in the proceedings before the Constitutional Tribunal (str. 38-53)

Listina základních práv Evropské unie v řízení před Ústavním soudem

(Listina základních práv EU; polské soudnictví; polské ústavní právo; právo na spravedlivý proces; Polsko)

3/2024

Sołtys, Agnieszka

Wyrok TK w sprawie K 3/21 a zasada pierwszeństwa prawa unijnego (perspektywa pluralizmu konstytucyjnego)

Judgment of the Constitutional Tribunal in Case K 3/21 in the Context of the Principle of Primacy of EU Law: A Perspective of Constitutional Pluralism (str. 3-27)

Rozsudek ústavního soudu ve věci K 3/21 v kontextu zásady přednosti práva EU: Perspektiva ústavního pluralismu

(unijní právní řád; právo evropské unie; evropské právo; aplikace práva EU; evropská unie; princip přednosti; přednost práva; vztah komunitárního a národního práva; vztah evropského a národního práva; vztah vnitrostátního a unijního práva; ústavní přezkum; Polsko; polské právo, polské ústavní právo; ústava Polska; ústavní soud – Polsko)

Florczak-Wątor

Tuleja, Piotr

Państwowa Komisja do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polksiej w latach 2007-2022 i jej ocena w świetle Konstytucji

The State Commission for Investigating Russian Influences on the Internal Security of the Republic of Poland in the Years 2007-2022 and its Assessment in the Light of the Constitution of the Republic of Poland (str. 64-90)

Státní komise pro vyšetřování ruských vlivů na vnitřní bezpečnost Polské republiky v letech 2007-2022 a její hodnocení ve světle Ústavy Polské republiky

(bezpečnost; bezpečnost státu; národní bezpečnost; státní bezpečnost; bezpečnostní politika bezpečnostní sbory; bezpečnostní složky státu; prostor svobody, bezpečnosti a práva; Polsko; polské právo, polské ústavní právo; ústava Polska; Rusko)

Bulletin analytického odboru Ústavního soudu

04/2024

Připravili (v abecedním pořadí):

Petra Fousková, Tereza Franková, Robert Jakubíček, Veronika Janáková, Adam Krajíček, Lucie Matoušová, Tereza Ordeltová, Viktória Alžběta Sutórisová, Jan Zahradníček

Editace: Monika Hanych

Grafika: Veronika Janáková

Fotografie druhého patra Ústavního soudu na titulní a poslední straně: © David Bernard